

Josef Holeček

METODICKÝ MATERIÁL PRO POSUZOVÁNÍ
NOVOSTAVEB A PŘÍSTAVEB VE
VNITROBLOCÍCH A PRO OCHRANU
PROSTŘEDÍ VNITROBLOKU
V PRAŽSKÉ PAMÁTKOVÉ REZERVACI

Praha 2002

Text neprošel jazykovou ani redakční úpravou

Předmluva

Pražské vnitrobloky, jejich zástavba, dvorní fasády, uměleckořemeslná díla i celkové, mnohdy velmi malebné a modernizačními zásahy jen málo dotčené prostředí, představují významnou součást architektonických a urbanistických hodnot hlavního města. Zejména Pražská památková rezervace se svou historickou zástavbou, nemalým podílem zástavby asanační i rozlehlými a významnými stavbami moderními v městském centru okolo Václavského náměstí, je z hlediska utváření vnitrobloků mimořádně bohatá a složitá.

Vnitrobloky historické Prahy jsou málo známým svěbytným světem, „odvrácenou stranou“, jakýmsi „rubem“ sugestivních a komponovaných prostorů uličních, který je **nedílnou součástí základní urbanistické struktury rezervačního území**.

Vypovídají nejen o vývoji města, ale spoluvytvářejí i jeho současnou hmotově prostorovou kompozici. Její celistvost i souvislosti by neměly být narušovány podceňováním řady speciálních otázek, které ochrana i obnova vnitrobloků pražského centra klade a jejichž zanedbávání má za následek poškození památkové podstaty této svěbytné vrstvy městského organismu.

Vnitrobloky skrývají nejen dvorní fasády objektů, které jsou nedílnou součástí architektonických děl, ale i řadu významných architektonických děl, zejména křídel historických budov, mnohdy dochovaných ve starší fázi slohového vývoje než uliční dům, anebo takových architektonických prvků jako jsou například rajské dvory klášterů či rozmanité pavlače, které jsou příznačné právě pro do dvorů orientované části staveb. Ona „rubová strana“ městské struktury proto neznamena stranu méně významnou a méně hodnotnou.

Velká malebnost prostředí vnitrobloků a jejich značná intaktnost se však nezřídka mísí také s hrubými zásahy modernizačními, jakým se uliční prostředí dokázalo většinou vyhnout. Kromě velmi hodnotných historických struktur nalezneme ve vnitroblocích i případy prostředí neutěšeného, které si žádá citlivou a vhodnou revitalizaci. Konzervace současného stavu vnitrobloků proto nemůže být ideálem plošně platným pro celou Pražskou památkovou rezervaci. Nejsou jím ale ani radikální představy o zásadní proměně vnitroblokového prostředí jeho „čištěním“, odstraňováním různých pozdějších anebo méně hodnotných vrstev. Tím méně pak představy o tom, že nezastavěné plochy vnitrobloků jsou především parcelami pro novou výstavbu.

V tlaku na ekonomické využití parcel a území, který přinesla 90. léta, si vnitrobloky na území Pražské památkové rezervace (dále též PPR) – kromě některých nevhodných zásahů – dosud v zásadě podržely svůj urbánní charakter i historicky vzniklou strukturu zástavby. Zásahy do nich však často svědčí o nedostatečné znalosti „památkářské dimenze“ vnitrobloku ze strany projektantů a o malé citlivosti k tomuto specifickému prostředí. Zásadám jeho ochrany i otázkám jeho transformovatelnosti je věnován tento metodický materiál.

V přemluvě definovaný význam „fenoménu vnitrobloku“ v rámci urbanistických a architektonických hodnot PPR je po charakteristice cílů této metodiky ve druhé kapitole definován jako předmět ochrany. Ten ve své obecné poloze má značně abstraktní povahu, která nemusí být snadno uchopitelná a stěžejí může být

aplikována bez znalosti kontextu, struktury příslušného vnitrobloku. Existence **několika základních typů dnešních stavebních intervencí** do této části městské struktury (dvorní vestavby, přístavby, nástavby objektů apod.) i **několika základních typů zástavby**, respektive vnitřní struktury bloku, - použit je klasifikační systém dokumentového souboru navazujícího na „Koncepci“ s názvem „*Specifické rozdělení památkově chráněných území..*“, mapový list „**A1/b – Urbanistická struktura PPR**“, umožňuje popsat **vhodnost toho kterého zásahu v zástavbě určitého typu**. ([Kapitoly 5. a 6.](#) „Knihy druhé“). „Kniha třetí“ se zabývá dalšími, „jemnějšími“, avšak velmi významnými typy zásahů jako je obnova fasád, restaurování uměleckořemeslných děl ve vnitroblocích apod.

Obsah

Předmluva

Obsah

Knih první: Definice pojmů, hodnot a zásad

1. Východiska a obecná metodika postupu při posuzování zásahů do vnitrobloků

1.1 Východiska a návaznosti metodiky

1.1.1 Východiska metodiky

1.1.2 Návaznosti metodiky

1.2 Obecná metodika posuzování zásahů do vnitrobloků

1.2.1 Identifikace objektu a stupně památkové ochrany

1.2.2 Identifikace typu zásahu

1.2.3 Identifikace územní situace objektu

1.2.4 Posouzení konkrétního zásahu v konkrétním území

2. Předmět ochrany

2.1 Vnitrobloky jako doklad historického vývoje městského organismu

2.2 Vnitrobloky jako komponenta půdorysné a hmotové skladby

2.3 Vnitrobloky jako „suma“ hodnotných architektonických děl

2.4 Historický a historicky vzniklý charakter prostředí vnitrobloku

2.5 Historická zeleň

3. Zvláště významné urbanistické aspekty změn

3.1 Typologie zásahů

3.1.1 Demolice objektů

3.1.2 Dvorní vestavby

3.1.3 Přístavby a nástavby objektů

3.1.4 Zastřešování dvorů

3.2 Tradiční témata obnovy a proměn vnitrobloku

3.2.1 „Čištění vnitroblokových prostorů“

3.2.2 Zazeleňování teras a ploch vnitrobloku

3.3 Některé současné chyby při zásazích do vnitrobloků

3.3.1 Eliminace původní zástavby a adice přehnaných anebo akontextuálních nových hmot

3.3.2 Nevhodné dílčí zásahy do dvorů a vnitrobloků

4. Typologie zástavby vnitrobloku

- 4.1 Zástavba pozemku jako jednotka**
 - 4.1.1 Typ I
 - 4.1.2 Typ II
 - 4.1.3 Typ III
 - 4.1.4 Typ IV
 - 4.1.5 Typ V
- 4.2 Členění území dle charakteru zástavby pozemku**
 - 4.2.1 Území převážně celoplošně zastavěná - území typu „A“
 - 4.2.2 Regulovaná zástavba z konce 19. a počátku 20. století – území typu „B“
 - 4.2.3 Rostlá zástavba historická - území typu „C“
 - 4.2.4 Smíšená zástavba -území typu „D“
 - 4.2.5 Ostatní - území typu „E“ a „F“
 - 4.2.6 Solitérní a monumentální stavby
- 4.3 Specifické otázky morfologie vnitrobloku**
 - 4.3.1 Členění dle charakteru obvodové struktury bloku
 - 4.3.2 Členění bloků dle otevřenosti

Knihy druhá: Urbanistická ochrana

5. Zásahy v jednotlivých typech zástavby vnitrobloku

- 5.1 Území převážně celoplošně zastavěná - území typu „A“**
 - 5.1.1 Demolice objektů
 - 5.1.2 Dvorní vestavby
 - 5.1.3 Přístavby objektů a nástavby vnitroblokových objektů
 - 5.1.4 Zastřešování dvorů
- 5.2 Regulovaná zástavba z konce 19. a počátku 20. století - území typu „B“**
 - 5.2.1 Demolice objektů
 - 5.2.2 Dvorní vestavby
 - 5.2.3 Přístavby objektů a nástavby vnitroblokových objektů
 - 5.2.4 Zastřešování dvorů
- 5.3 Rostlá zástavba historická - území typu „C“**
 - 5.3.1 Demolice objektů
 - 5.3.2 Dvorní vestavby
 - 5.3.3 Přístavby objektů a nástavby dvorních objektů
 - 5.3.4 Zastřešování dvorů
- 5.4 Smíšená zástavba - území typu „D“**
- 5.5 Ostatní zástavba - území typu „E“ a „F“**
- 5.6 Solitérní a monumentální stavby**
 - 5.6.1 Demolice objektů
 - 5.6.2 Dvorní vestavby
 - 5.6.3 Přístavby a nástavby objektů
 - 5.6.4 Zastřešování dvorů

6. Ochrana průchodů a pasáží

- 6.1 Průchody**
 - 6.1.1 Průchody jako ochrany hodná vrstva památkového fondu

- 6.1.2 Zásady obnovy průchodů
- 6.2 Pasáže**
 - 6.2.1 Pasáže jako ochrany hodná vrstva památkového fondu
 - 6.2.2 Předmět ochrany
 - 6.2.3 Dílčí zásady ochrany
 - 6.2.4 Sporné a podmíněčně přípustné zásahy

Knih třetí: Zásahy do objektů

7. Obnova fasád

- 7.1 **Specifičnost stavu před obnovou**
- 7.2 **Obecné zásady obnovy dvorních a vnitroblokových fasád**
- 7.3 **Pavlače**
- 7.4 **Okna dvorních a vnitroblokových fasád**
- 7.5 **Ochrana a obnova nádvorních vrat a dveří do dvora**
- 7.6 **Ochrana a obnova dveří na pavlač a dveří francouzských oken**
- 7.7 **Ochrana a regenerace schodištních oken a schodištní partie objektu**
 - 7.7.1 Ochrana schodištní partie objektu
 - 7.7.2 Ochrana schodištních oken
 - 7.7.3 Ochrana vitrají
- 7.8 **Vnější výtahy**
- 7.9 **Technická a telekomunikační zařízení ve vnitroblocích**
- 7.10 **Umělecká a uměleckořemeslná díla**
 - 7.10.1 Restaurování kamene
 - 7.10.2 Restaurování dřevěných prvků
 - 7.10.3 Restaurování kovu
 - 7.10.4 Restaurování vitrají

8. Korektivní obnova a redesign dvorních fasád

- 8.1 **Korektivní obnova**
- 8.2 **Redesign fasád**
 - 8.2.1 Fasády historismu a eklektismu
 - 8.2.2 Fasády z období historických slohů
 - 8.2.3 Fasády ostatního slohového projevu
- 8.3 **Redesign drobných staveb**

9. Interiér vnitrobloku

- 9.1 **Obecná charakteristika prostředí vnitrobloku**
- 9.2 **Dlažby a terénní kryt**
 - 9.2.1 Ochrany hodná vrstva dláždění ve vnitroblocích a dláždění souvisejícího
 - 9.2.2 Nové zadláždění plochy vnitrobloku (dvora, průjezdu)
- 9.3 **Dělicí zdi**
- 9.4 **Zeleň**
 - 9.4.1 Ochrany hodné formy zeleně
 - 9.4.2 Výsadba nové zeleně

9.5 Obecná kultura údržby vnitroblokového prostředí

Přehled metodických materiálů

Příloha – mapový list „A1/b – Urbanistická struktura PPR“

Knih první: Definice pojmů, hodnot a zásad

1. Východiska a obecná metodika postupu při posuzování zásahů do vnitrobloků

1.1 Východiska a návaznosti metodiky

1.1.1 Východiska metodiky

1.1.1.1 *platný právní rámec*

Tento metodický materiál vychází ze zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů a „Nařízení vlády ČSR č. 66/1971 Sb. o památkové rezervaci v hlavním městě Praze“.

1.1.1.2 *mezinárodní úmluvy o ochraně kulturního dědictví*

Pro zachování a důslednou ochranu historického městského organismu tvoří mezinárodní úmluvy o ochraně kulturního dědictví, které se zaměřují na smysl tohoto dědictví a smysl jeho ochrany v nejširších souvislostech, jedno ze základních koncepčních východisek. Zejména jde o chartu Benátskou a Washingtonskou, Chartúmskou a z Nairobi.

1.1.1.3 *metodické a koncepční dokumenty*

Tento metodický materiál vychází ze tří základních dokumentů (přesná citace viz poslední oddíl „[Přehled metodických materiálů](#)“):

❖ *„Principů památkového urbanismu“*

Zcela výjimečná hodnota Pražské památkové rezervace a její mimořádná stavební exponovanost jako hospodářského, kulturního a správního těžiště státu vyžadují přísnou a důslednou ochranu dochované urbanistické struktury celého rezervačního území, vycházející z ověřených principů památkového urbanismu. Základním metodickým materiál, který je aplikován na území PPR, jsou „*Principy památkového urbanismu*“ (Praha, SÚPP 2000 – viz [Přehled metodických materiálů](#)).

❖ *„Koncepce účinnější péče o památkový fond v hlavním městě Praze“*

Tento základní koncepční materiál pro výkon památkové péče v Praze (OPP MHMP 2000) definuje základní teze o ochraně urbanistické struktury PPR a o možnostech její transformace z hlediska památkové péče.

❖ *„Urbanistické studie PPR“*

Urbanistická studie PPR detailně popisuje utváření PPR a vytváří základní typologická schémata rozdělení území analytického a regulativního charakteru, jež jsou aplikována v této práci.

1.1.2 Návaznosti metodiky

Tento metodický materiál je jedním z podkladů budoucích analyticko-regulativních plánů, které mají na základě harmonogramu prací stanoveného v „*Koncepci účinnější péče o památkový fond v hlavním městě Praze*“ v roce 2002–3 zpracovat území Pražské památkové rezervace, a tematicky se prolíná s jinými již vypracovanými metodikami navazujícími na „*Koncepci účinnější péče o památkový fond v hlavním městě Praze*“.

- ❖ Tento metodický materiál **přímo navazuje na mapové listy** a klasifikační systém dokumentového souboru navazujícího na „*Koncepci*“ s názvem „*Specifické rozdělení památkově chráněných území..*“, zejména pak na list „**A1/b – Urbanistická struktura PPR**“, k němuž je komplementem. Mapový list je přílohou tohoto dokumentu.
- ❖ V oblasti nástaveb ve vnitroblocích a zásazích do střešních partií orientovaných do vnitrobloku rozpracovává metodické postupy schválené „*Metodiky pro posuzování nástaveb, půdních vestaveb a ochranu střešní krajiny*“.
- ❖ V oblasti ochrany a obnovy dvorních fasád navazuje na schválený „*Metodický materiál pro obnovu fasád na územích památkových rezervací a památkových zón*“ a rozpracovává jej z hlediska specifičnosti problematiky vnitrobloku.
- ❖ V oblasti ochrany a obnovy tzv. interiéru vnitrobloku navazuje na schválenou „*Metodiku přístupu k zásadám řešení městského interiéru na území památkových rezervací a památkových zón*“.

1.2 **Obecná metodika posuzování zásahů do vnitrobloků**

Prostředí pražských vnitrobloků je natolik složité, že zásahy do nich vyžadují vždy individuální posouzení. Pro konzistentnost výkonu památkové péče je nicméně žádoucí **dodržovat základní metodický postup při rozhodování**, popsany v následujících odstavcích. Jejich pořadí udává pořadí kroků při rozhodování.

1. identifikace objektu a stupně památkové ochrany
2. identifikace typu navrhovaného zásahu
3. identifikace územní situace objektu
4. posouzení konkrétního zásahu v konkrétním území

1.2.1 Identifikace objektu a stupně památkové ochrany

Identifikace objektu a stupně památkové ochrany je nejen nutnou podmínkou správního řízení, ale i prakticky použitelným východiskem, **prvním krokem** pro posuzování jakýchkoliv zásahů. Zároveň vypovídá i o určitých omezeních. Některé typy výraznější zásahů – například zastřešování dvorů – jsou u nemovitých kulturních památek nepřípustné ([viz kap. 3.1.4](#)), anebo jsou na ně kladeny specifické požadavky s cílem zachovat památkově chráněnou integritu objektu či území. Umožňuje také lokalizovat objekt v typu území.

1.2.2 Identifikace typu zásahu

Pro postup rozhodování má zásadní význam to, o **jaký typ zásahu se v navrhovaném řešení jedná**. Tato identifikace je **druhým krokem** posouzení. Zde rozlišujeme:

- ❖ zásahy **urbanistické povahy**, spočívající ve změnách hmot ve vnitrobloku (demolice objektů, dvorní vestavby, přístavby objektů a nástavby vnitroblokových objektů a zastřešování dvorů resp. parcel ve vnitroblocích),
- ❖ **zásahy dílčí**, bez proměny hmot.

1.2.2.1 *zásahy urbanistické povahy (demolice a nové hmoty)*

Zásahy spočívající v proměnách hmot jsou výrazným zásahem do památkově chráněné struktury rezervačního území, a jako takové jsou obecně nežádoucí, kromě případů odstraňování prokazatelně nehodnotných staveb a staveb provizorního charakteru, některé zásahy jsou v určitých územích nepřípustné. Pro jejich vyhodnocení je třeba určit typ zástavby pozemku, typ zástavby území ([viz odstavec 1.2.3](#) této subkapitoly) a vždy též individuálně každý jednotlivý zásah vyhodnotit.

Problematice demolice a nově navrhovaných hmot se obecně věnuje [kapitola 3.](#), jednotlivým typům těchto zásahů na různých územích potom [kapitola 5.](#)

V případě, že je navrhovaný zásah demolicí nebo spočívá ve změně hmot, je třeba vždy přihlídnout k územní situaci a pravidlům pro tyto zásahy, jak je popisuje [kapitola 4. a 5.](#)

1.2.2.2 *dílčí zásahy*

Problematice dílčích zásahů a zásadám a postupům obnovy typu obnovy či redesignu vnitroblokových fasád nebo zásahům do tzv. interiéru vnitrobloku jsou věnovány [kapitoly 7.–9.](#)

V případě, že navrhovaný zásah nespočívá v demolici nebo změně hmot, poskytují tyto kapitoly spolu s odkazy na další metodiky dokumentových souborů navazujících na „[Koncepti...](#)“ východisko pro posouzení takovýchto zásahů.

1.2.3 Identifikace územní situace objektu

Třetím krokem je identifikace územní situace objektu. Při vyhodnocení demolic a zásahů spojených se změnou hmot je žádoucí vždy zahrnout do rozhodování urbanistický aspekt. **Nezbytným doplňkem a pracovní pomůckou je zde mapový list „A1/b – Urbanistická struktura PPR“.**

1.2.3.1 *určení typu zástavby parcely*

Nejprve je třeba **identifikovat typ zástavby pozemku**. Rozlišujeme pět typů, označených římskými číslicemi – I – V. Tato typologie je uvedena v legendě k mapovému listu „**A1/b**“ a podrobněji rozebrána v [kapitole 4.1](#).

1.2.3.2 *určení území dle typu zástavby*

Dále je třeba **určit území dle typu zástavby**. Rozlišujeme šest typů území dle typologie zástavby, označených velkými písmeny A–F. Jejich typologie je uvedena v legendě k mapovému listu „**A1/b**“ a podrobněji rozebrána v [kapitole 4.2](#).

1.2.3.3 *vyhodnocení detailních aspektů morfologie vnitrobloku*

Protože typologie zástavby sama o sobě nepokrývá celou problematiku vnitrobloku, respektive bloku, je žádoucí vždy ještě přihlédnout i k dalším kritériím. Tato kritéria popisuje [kapitola 4.3](#).

1.2.4 Posouzení konkrétního zásahu v konkrétním území

Základem pro posouzení navrhovaných zásahů je aplikace předmětu ochrany ([kapitola 2.](#)) na území dle typu zástavby ([kap. 4.2](#)). Tato aplikace je obsahem [kapitoly 5](#).

Po určení typu zásahu a typu zástavby území, kde se stavba nalézá, je třeba úplně definovat navrhovaný zásah – například zastřešení dvoru památky v historické rostlé zástavbě a **najít v kapitole 5. příslušnou pasáž, která se týká definovaného problému** – tedy zastřešování dvorů v rostlé historické zástavbě.

2. Předmět ochrany

Pražské vnitrobloky představují natolik složitý, vnitřně provázaný a celkovou městskou strukturu spoluurčující fenomén, že je vhodné definovat předmět jejich ochrany diferencovaně. **Předmětem ochrany vnitrobloků z hlediska památkové péče je dochovaná urbanistická a architektonická struktura zástavby ve vnitroblocích jako:**

- a) doklad historického vývoje městského organismu,
- b) komponenta jeho půdorysné a hmotové skladby,
- c) suma hodnotných a architektonických děl,
- d) historický a historicky vzniklý charakter prostředí vnitrobloku,
- e) historická zeleň.

2.1 Vnitrobloky jako doklad historického vývoje městského organismu

Struktura vnitroblokové zástavby ve svých prostorových vztazích je ochrany hodnou **součástí území** s rezervačním statutem, **vypovídající o vývoji městské zástavby**. V PPR je její význam ještě posílen zejména: velkou konzistencí relativně homogenních struktur rostlé zástavby historické, vrstvením a prolínáním různých historicky odlišných struktur zástavby pozemku často v jediném bloku a zastoupením reliktní zástavby v nejexponovanějších částech městského centra.

Chráněna je parcelace – hustota, tvar, směr a vzájemné vztahy parcel. Parcelace výrazně spoluurčuje půdorysnou strukturu zástavby a do značné míry podmiňuje i vnitřní hmotovou skladbu domovního bloku. Majetkoprávně podmiňuje i půdorysnou dimenzi nových zásahů.

Stávající parcelace je nejen dokladem historického vývoje sídelní struktury, ale i jedním z limitů pro vznik nepřiměřených nových hmot ve vnitroblocích. Případné scelování parcel z majetkoprávních důvodů by v památkové rezervaci nemělo být provázeno likvidací tradičních dělicích prvků, například zdí; jejich rozdělování by nemělo narušit rasantními dělicími prvky prostředí vnitrobloku.

Dále pak je chráněna **půdorysná a hmotová skladba zástavby**. Ta je kromě své historické vypovídací hodnoty také **základem vnímatelné současné urbánní struktury**. Viz následující oddíl.

2.2 Vnitrobloky jako komponenta půdorysné a hmotové skladby

Vnitrobloky a jejich prostorové parametry v rámci domovních bloků či solitérních monumentálních staveb definují **půdorysnou skladbu, hustotu zástavby (poměr zastavěných a nezastavěných ploch)** a spoluvytvářejí tak **základní hmotově prostorové uspořádání centra pražského městského organismu**.

- ❖ **Půdorysná skladba zástavby** je dána vzájemným umístěním jednotlivých staveb v jejich stavebních parcelách, mírou zastavěnosti těchto parcel a orientací ke komunikaci. **Půdorysná skladba** představuje **významnou historickou urbanistickou hodnotu**, včetně změn, k nimž docházelo v čase. Spoluurčuje spolu s parcelací hmotovou strukturu bloku (území), spolupodmiňuje dispozice a tvar jednotlivých architektonických děl, a jako taková je v památkové rezervaci předmětem ochrany. Půdorysná skladba PPR je mimořádně různorodá a složitá, v řadě domovních bloků nejednotná. **Její jednotlivé typy a jejich kombinace představují základ rozdělení zástavby**, který je podkladem metodického přístupu k dostavbám ve vnitroblocích – [viz kap. 4](#).
- ❖ **Hustota zástavby – poměr zastavěné a nezastavěné plochy parcely (domovního bloku, území) je jeho významnou charakteristikou z hlediska památkového urbanismu a s výjimkou případného odstraňování balastních staveb, zejména poválečné éry, by neměl být zásadně měněn.** (Jedním z měřítek přípustné změny je průměrná plocha zastavěnosti v tom kterém půdorysně skladebném typu zástavby – ta však musí být vždy uvážena spolu s dalšími kritérii pro realizace dvorních vestaveb a přístaveb, jak je uvádí tato práce.)
- ❖ **Hmotová skladba zástavby a výšková dynamika zástavby je určena půdorysnou skladbou a poměry výšek objektů a tvarů jejich střech.** Je základem vnímatelné urbánní kompozice rezervačního území. Z hlediska prostoru vnitrobloku je významný zejména poměr výšky průčelní hmoty do ulice (tzv. uličního domu), křídel ve vnitroblocích a solitérní anebo sdružené zástavby vložené do blokové struktury. Hmotová skladba významně určuje výškovou dynamiku vnitrobloku a jako taková je předmětem ochrany i jedním z limitů pro případné nástavby partií střech orientovaných do vnitrobloku a pro dimenze (vnější tvar) případné nové stavby.

2.3 Vnitrobloky jako „suma“ hodnotných architektonických děl

V prostředí vnitrobloků PPR existuje **množství významných architektonických děl** (zejména křídel staveb z období historických slohů), či do nich obrácených částí architektonických děl (mnohdy jde o velmi významné a ne všeobecně známé fasády). U řady staveb v uliční zástavbě (zejména u historických staveb s křídly) je větší část fasád viditelná pouze z prostoru vnitrobloku, resp. nádvoří stavby. Některá konstrukčně-dispoziční řešení (například pavlače) jsou orientována právě do vnitrobloku.

2.4 Historický a historicky vzniklý charakter prostředí vnitrobloku

Specifický charakter uzavřeného prostředí vnitrobloků s jejich intimitou a malebností, odlišný od uličního prostoru, je ochrany hodnou vrstvou městského organismu.

Souhrn výše uvedených urbanistických parametrů vytváří urbanistickou strukturu blokové zástavby a její vnitroblokové struktury v její složitosti, malebnosti, řádu, celistvosti či fragmentárnosti atp., kterou můžeme označit jako charakter prostředí. Ten je syntetickou kategorií, která je předmětem celkové ochrany.

To však neznamená, že tento charakter prostředí je ve všech případech z hlediska památkové péče ochrany hodný právě ve své současné podobě. Prostředí vnitrobloků obsahuje i potenciál změn a dotváření, který je však v tomto metodickém materiálu možné jen obecně naznačit. Podrobnější stanovení možností pro jednotlivé typy intervencí urbanistického rázu v PPR stanoví až analyticko-regulativní plány.

Prostředí vnitrobloků představuje natolik složitý a různorodý souhrn ochrany hodných prvků i nově do nich vstupujících zásahů, že jej nemohou pokrýt pouze urbanistická kritéria vztahující se k hmotově prostorovému uspořádání. Z hlediska památkové péče je možné uvést ještě některé další jejich ochrany hodné rysy.

- ❖ **Velmi cennou součástí vnitroblokové struktury jsou reliktní struktury**, například fragmenty opevnění pohlcené a zastřené pozdější zástavbou, jejichž dochovaná historická substance má prvořadý význam jako doklad vývoje městského organismu a je novou hmotou nenahraditelná. Pozornost zaslouží i různé historicky hodnotné a dnes nefunkční prvky jako například dochované studny (kašny), které jsou významnou a neodstranitelnou součástí památkového fondu ve vnitroblocích.
- ❖ **Specifickým rysem** městského centra je v rámci celého městského organismu **nejvyšší četnost průchodů a pasáží**, jimiž se prostory vnitrobloků otevírají. V určitých lokalitách vytvářejí doslova jakousi s ulicemi „paralelní síť“ veřejně přístupných komunikací, která představuje svébytnou hodnotu centra pražského městského organismu.
- ❖ **Do vnitrobloku orientované partie architektonických děl charakterizují některé specifické rysy**, dané jejich typickou historickou podobou nebo výsledky minulých obnov, jež by neměly být v procesech obnovy zastřeny. Velká část staveb má například jednodušší dvorní fasády či fasády reduktivně zmodernizované. Zachování charakteru a respektování specifičnosti „nádvoří tváře“ objektů ani v tomto případě neznamená celoplošnou konzervaci současného stavu, skrývá se zde nemalý potenciál pro korektivní obnovu a redesign fasád. Takovéto zásahy však i v prostředí vnitrobloků musí být citlivé a uvážené.
V případech, kdy je z hlediska památkového urbanismu přípustné vstoupit do prostoru vnitrobloku novou dílčí hmotou, je třeba posoudit její výraz a architektonické ztvárnění vzhledem k historicky vzniklému charakteru vnitrobloku, jeho atmosféře a řadě podrobnějších kvalitativních kritérií, které jsou popsány v [kapitole 5](#). a dalších. To se vztahuje i na dlažbu, zdi,

různé komunikace, branky apod. Ochrana historicky utvořeného charakteru neznámá apriorní zábranu současné tvorbě ve vnitroblocích. I v PPR existují vnitrobloky novým zásahům otevřené, jejichž heterogenita či nevyváženost, pochmurný a zanedbaný výraz mnohdy s prvky nehodnotné, účelové či provizorní zástavby, umožňuje vstup soudobého architektonického výrazu.

2.5 Historická zeleň

Nedílnou a velmi specifickou součástí urbanistické struktury PPR ve vnitroblocích je zeleň, zejména pak zeleň v podobě historických zahrad u paláců anebo klášterů, a to jak z hlediska hodnoty vlastního vegetačního pokryvu, tak i z hlediska kompozičního řešení, terénních úprav a přítomných architektonických prvků.

3. Zvláště významné urbanistické aspekty změn

3.1 Typologie zásahů

Za zvláště urbanistické významné považujeme takové zásahy, které **mění půdorysnou a hmotovou skladbu** zástavby vnitrobloku. Jsou to zejména:

3.1.1 Demolice objektů

Demolice objektů mohou v zásadě směřovat buď k uvolnění vnitroblokového prostoru (demolice bez náhrady) a tím ke snížení hustoty zástavby, anebo k nahrazení dosavadní stavby stavbou novou, nezníždka objemnější (půdorysně a objemově, případně jen objemově), které vede k zahušťování zástavby či zvedání její hladiny. Náhrada jedné hmoty hmotou objemově stejnou není v projekční praxi obvyklá.

Vzhledem k současnému intenzivnímu využívání vnitroblokové zástavby se demolice bez náhrady v praxi výkonu památkové péče téměř nevyskytují. Demolice pro novou zástavbu naopak představují možný způsob zvýšení ekonomické výtěžnosti území a je nutno je v každém jednotlivém případě vždy bedlivě posoudit.

Možnost demolice je zásadně omezena zejména:

3.1.1.1. hodnotou vlastního objektu

Zejména jeho uměleckohistorickou a estetickou hodnotou, skutečností jeho zápisu v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek. Většinu staveb v PPR z takového hlediska tvoří **vysoce hodnotné, hodnotné či reprezentativní stavby, které je nezbytné zachovat a adekvátně obnovovat. Jejich demolice jsou nepřijatelné.** Podíl bezcenné zástavby je poměrně malý a týká se především drobných a provizorních staveb postavených v první polovině 20. století.

3.1.1.2 hodnotou urbánní struktury

A to jak dílčí struktury vnitroblokové, tak širšího typu území se specifickým typem zástavby. To vyžaduje vždy brát v potaz **rezervační statut** přísně chránící urbanistickou strukturu území. Předmětem demolice se může stát **po bedlivém uvážení všech dílčích předmětů ochrany pouze novodobá (od 2. poloviny 19. století) a nehodnotná stavba a stavba provizorního charakteru.**

3.1.1.3 charakterem případné nové zástavby na místě demolovaného objektu

Úzká vazba záměru demolice a nové zástavby vyžaduje vždy, a to i v případě staveb balastních, posuzovat zásah **komplexně**, tj. hodnotu stavu vnitrobloku

před demolicí a po nové zástavbě, která musí splňovat kritéria předmětů ochrany, uvedená v [kapitole 2](#).

Obecně a souhrnně platí, že **demolice objektů** jsou v PPR, kromě případů drobných pauperitních staveb, **zcela výjimečným způsobem zásahu do urbánní struktury**, jak deklaruje i „*Koncepce účinnější péče o památkový fond v hlavním městě Praze*“ (kap. VI/A/6/2.2): „**Možnosti demolic jsou výrazně omezeny a územně strukturovány**. V zásadě se mohou týkat výhradně pauperitních anebo provizorních staveb bez kulturně historické hodnoty. **Uvolňování prostorů vnitrobloků a jejich následná zástavba jsou zásadně nežádoucí**. Případná nová stavba musí respektovat typovou strukturu vnitroblokové zástavby dle podrobnější regulace“.

3.1.2 Dvorní vestavby

Jakoukoliv novou stavbu můžeme obecně označit za dvorní vestavbu, v tomto materiálu je ale termín dvorní vestavba vyhrazen **solitérní stavbě s ostatní blokovou zástavbou nespojitě**. Solitérní vestavby se mohou lišit svými dimenzemi, zejména podílem zastavěné plochy parcely a výškou vestavovaných budov, které jsou též jedním z kritérií jejich přípustnosti. Možnost budování solitérních vestaveb je omezena charakterem zástavby vnitrobloku. **V prostředí PPR jde o způsob intervence do památkově chráněné zástavby uplatnitelný jen zcela výjimečně**.

3.1.3 Přístavby a nástavby objektů

Přístavbami rozumíme se **stávajícími objekty hmotově (a zpravidla i provozně-funkčně) spojitě hmoty nové, mající charakter křídel budov**. Nástavbami z hlediska tématu ochrany vnitrobloků rozumíme **nástavby a půdní nástavby** (viz definice v metodickém materiálu „*Metodika pro posuzování nástaveb, půdních vestaveb a ochranu střešní krajiny*“, kap. 6.2) **na dvorních křídlech objektů nebo v části střechy za hřebenem, přivrácené do prostoru vnitrobloku**, které dnes poskytují častý, avšak ne vždy vhodný prostor pro zvětšování objemu staveb.

V obou typech zásahů musí být zvaženo jak kritérium objektové, to jest hodnota objemově zvětšované stavby, jejíž součástí se navrhovaný zásah stává, tak kritéria urbanistická. Oba typy zásahů jsou limitovány jak strukturou zástavby vnitrobloku, tak i její hodnotou, zejména pak v případě rostlé zástavby historické. V rámci PPR je možnost jejich realizace velmi silně omezena a řídí se podrobnějšími regulativy, obsaženými v „*Metodice pro posuzování nástaveb a půdních vestaveb a ochranu střešní krajiny*“ v kapitolách 8.–12.

3.1.4 Zastřešování dvorů

Představuje v současnosti „oblíbený“ typ intervence do vnitroblokového prostoru, rozšiřující ekonomickou využitelnost parcely. Z hlediska památkové péče je třeba

rozlišovat mezi budovami, kde zastřešený prosklený dvůr je součástí architektonického díla jako prosklená dvorana, jež je součástí interiéru stavby (v tomto případě jde o zástavbu celého pozemku – Rudolfinum, budova České Národní banky na Příkopech, neorenesanční spořitelní budova v Rytířské ulici apod.), a mezi budovami dnes sekundárně zastřešovanými.

Zastřešení dvorů se dnes uplatňuje především u staveb s uzavřeným nebo částečně uzavřeným dvorem, který se po zastřešení stává součástí interiéru. Z urbanistického hlediska můžeme tento zásah charakterizovat **jako zástavbu celého pozemku anebo další zástavbu jeho významné části**. Z hlediska objektového jde o zásadní proměnu stavby domu, měnící jeho výraz, charakter, dispoziční řešení a zasahující do konstrukcí. Z obou hledisek je možné považovat tento **zásah za nežádoucí, deformující ustrojení jak jednotlivých staveb, tak i širších urbánních struktur** (minimálně vnitrobloku, v případě větší četnosti takovýchto zásahů i širšího území – příkladem může být zastřešení domu čp. 328, hotel Sax, na Malé Straně).

Dle typologie zástavby, dimenzí zastřešovaného prostoru a dalších parametrů je zastřešování dvorů buď zásadně nepřípustné, anebo podmíněčně možné, obecně však platí, že je jen zcela výjimečně přípustným zásahem. **U nemovitých kulturních památek je nepřípustné zásadně.**

3.2 Tradiční témata obnovy a proměn vnitrobloku

3.2.1 „Čištění vnitroblokových prostorů“

Neutěšené prostředí řady vnitrobloků, sekundární charakter zde existující zástavby, hlučný provoz na ulicích i nedostatek zeleně na některých územích podměnily vznik dlouhodobě vlivné urbanistické představy o odstranění takovéto zástavby a vybudování jednotného (jediného) parkově upraveného prostoru především a zejména u regulované vnitroblokové zástavby z poslední třetiny 19. až první poloviny 20. století. Jakkoliv této myšlence dnes účinně brání majetkoprávní vztahy a skutečnost, že zástavba ve vnitroblocích je intenzivně ekonomicky využívána (prostory a zázemí restaurací, kanceláře atp.), je třeba zdůraznit ještě některé sporné rysy takovéto revitalizace z hlediska památkového urbanismu:

- ❖ Sama sekundárnost této zástavby jako výraz její nižší hodnoty je v mnoha případech sporná. Například detaily balustrád, zábradlí či dveří u asanační zástavby svědčí o tom, že zástavba vnitroblokového prostoru vznikala současně nebo skoro současně s výstavbou domů.
- ❖ Řada přízemních objektů navazujících na domy a vytvářejících soustavu obytných teras představuje, zejména v oblasti asanační zástavby staroměstské specifickou hodnotu, která nepostrádá urbánní kvality.
- ❖ Z hlediska celoměstského je pro regulovanou zástavbu na území PPR příznačný celkový výrazně menší podíl zeleně ve vnitroblocích než

například na Vinohradech, o čemž je možné přesvědčit se pouhým pohledem na ortofotomapu.

Snaha o **plošné** odstraňování této zástavby a restituci volného a zazeleněného vnitroblokového prostoru je jako obecný a plošný program v prostředí PPR tedy nevhodná. To však nevylučuje škálu revitalizačních zásahů, jejichž posuzování z hlediska památkové péče je věnován i tento metodický materiál.

3.2.2 Zazeleňování teras a ploch vnitrobloku

Mnohdy neutěšené prostředí vnitrobloků a snaha zlepšit jejich ekologické parametry vede k představě zazeleňování dvorů anebo – zejména však mimo prostor PPR – k navrhování střešních zahrad. Zvláště v PPR je podíl zeleně ve vnitroblocích, kromě případů, kdy vnitroblok zahrnuje zahradu, relativně nevelký. To je dáno nejen historickým charakterem zástavby na některých částech území (rostlá zástavba staroměstská) s relativně omezenými prostorovými dimenzemi vnitroblokového prostoru, ale patrně i specifickou hodnotou prostoru pro ekonomické využití v městském centru – například asanační zástavba Josefova a Starého Města zahrnuje ve vnitroblokovém prostoru podstatně méně zeleně než z hlediska typologie zástavby i prostorových dimenzí vnitrobloku podobná zástavba vinohradská či žižkovská. Velmi malý podíl zeleně je v tzv. Petřské čtvrti anebo v prostředí městského centra okolo Václavského náměstí (s výjimkou Františkánské zahrady).

Návrat či vstup zeleně do tohoto prostředí nepochybně může ovlivnit hodnotu životního prostředí kompaktní rezervační zástavby, měl by však být uvážený a respektovat skutečnost, že vnitroblokové struktury PPR nejsou „parky“ a jsou nezřídka hierarchicky strukturovány. Podrobněji se této problematice věnuje [kapitola 9](#).

3.3 **Některé současné chyby při zásazích do vnitrobloků**

3.3.1 Eliminace původní zástavby a adice přehnaných anebo akontextuálních nových hmot

Oblast nové zástavby ve vnitroblocích představuje poměrně skrytou, avšak významnou vrstvu stavebního dění v Praze, jejíž posouzení je zvláště obtížné. Prostory dvorů a vnitrobloků skýtají nepochybně jistý rozvojový potenciál, a to i v PPR, ten je však omezený. Někdy byl dokonce vytvářen demolicemi objektů či jejich dvorních křídel (částí) – Národní čp. 973 na Novém, Liliová čp. 250 na Starém Městě, které nejsou v souladu s dnešními požadavky urbanistické ochrany.

Chyby v této oblasti jsou většinou dány **objemově předimenzovanou** výstavbou, nezohledňující půdorysnou a hmotovou skladbu, která v dlouhodobém horizontu zvyšuje hustotu zástavby, včetně například vedlejších efektů dopravních, a v některých případech též zcela zastavuje parcelu

monoblokem (Darex na Václavském náměstí). Zcela extrémním případem je komplex Prague City Center v Petruské čtvrti, který jedinou stavbou nahrazuje rostlou, byť fragmentarizovanou strukturu domovního bloku. V některých případech vestavby zřetelně narušují historický ráz architektury příliš akontextuálními novotvory (vestavba Ikano do staré celnice na náměstí Republiky zastavující celou plochu nádvoří a „kopírující“ svým rozšířeným tvarem dokonce i tvar střechy historické budovy až k jejímu hřebeni). Zcela akontextuální, nekultivovaný a z uličního prostoru jako kontrastně vnímatelný je zásah v podobě velmi neobratně ztvárněných konstrukcí dvorní přístavby v čp. 192 v Pštrossově ulici či v Bredovském dvoře čp. 935 na Novém Městě. Méně rasantní, avšak akontextuální jsou vestavby v dvorním prostoru domu čp. 125 v Ostrovní ulici na Novém Městě, vestavby v dvorních prostorech u Kolovratského paláce na Starém Městě a další. Novostavbám ve vnitroblocích neschází mnohdy zajímavý architektonický výraz a svébytná kvalita (dům u Božího oka čp. 604 a Vratislavský palác v Liliové ulici na Starém, Mikulandská čp. 118 na Novém Městě). Jejich vhodnost do historického prostředí je však částečně diskutabilní. Kontrastnost současného vstupu není z hlediska památkové péče cílem nového řešení.

3.3.2 Nevhodné dílčí zásahy do dvorů a vnitrobloků

Dvorní prostory a prostory vnitrobloků se pro svou skrytost, zcela dle úsloví „co oči nevidí, srdce nebolí“, stávají nezřídka jakýmsi odkladištěm nekvalitního architektonického designu, jaký by byl v uličních prostorech pravděpodobně zcela nepřijatelný. Objevují se zde plastová okna, a to i okna zcela nečleněná, do vnitrobloku orientované půdní vestavby a nástavby jsou mnohdy zcela akontextuální a přehnaně dimenzované (Dušní čp. 1082 na Starém Městě). Barevnost fasád, mnohdy odlišná od fasády uliční, je nezřídka nevhodná, v památkových zónách existuje stále jistý tlak na reduktivní modernizace například štukatéřského pojetí fasád. Rovněž tak zde mnohem „snáze“ zaniká architektonický detail, například zábradlí balkónů anebo třeba deštění pavlačí.

4. Typologie zástavby vnitrobloku

Předmět ochrany sledovaný v tomto materiálu přesahuje pojem vnitrobloku, tj. vnitřního prostoru a struktury uvnitř bloku zástavby a zahrnuje i prostředí **solitérních staveb s vlastním nádvořím** (například Národní muzeum, Nostický palác na Malé Straně). Ty však představují z hlediska památkové péče jistě velmi významnou, avšak jen relativně malou část zástavby s mnoha specifiky, jimž je věnována samostatná pozornost v subkapitolách, věnovaných solitérním monumentálním stavbám.

Jakkoli má každý vnitroblok v památkové rezervaci svůj individuální výraz a každý zásah do něj musí být posouzen individuálně, je možné a vhodné členit celkové blokové struktury dle jejich vnitřního charakteru a místa v urbánní skupině do různých kategorií pro přesnější posouzení možností takovýchto zásahů takto:

- ❖ **zástavba pozemku,**
- ❖ **členění území dle zástavby pozemku,**
- ❖ **specifické otázky morfologie bloku.**

Při posuzování adice nových hmot do vnitrobloku je třeba znát typologii zástavby pozemku ([kap. 4.1](#)), vědět v jakém území dle typu zástavby se nalézá ([kap. 4.2](#)) a přihlídnout i ke specifické problematice tvarování bloku ([kap. 4.3](#)).

4.1 Zástavba pozemku jako jednotka

Základní strukturální jednotkou zástavby vnitrobloku je zástavba parcely (pozemku). Ta je podmíněna dobovými urbanistickými pravidly a z hlediska uspořádání staveb na parcele a tudíž i způsobu zástavby (půdorysné skladby) dvorního resp. vnitroblokového prostoru se v jednotlivých obdobích zásadně liší. Souhrn zastavěných parcel vytváří strukturu vnitrobloku. Pro pražské prostředí je příznačné **nejen** zastavění celých bloků **jediným** typem zástavby parcely, ale i **prolínání různých typů zástavby** v rámci jediného bloku, které činí problematiku popisu i ochrany vnitrobloku složitou. Existují jak bloky zastavěné jednotně či víceméně jednotně (bloky z hlediska typu zástavby homogenní), tak bloky se smíšenou zástavbou (bloky heterogenní).

Typ zástavby pozemku je zpracován a přehledně zobrazen v „*Urbanistické studii PPR*“ a v dokumentovém souboru navazujícím na „*Koncepci*“ – „*Specifické rozdělení památkově chráněných území...*“ na mapovém listu „**A1/b – Urbanistická struktura PPR**“, který vychází ze zástavby pozemku jako základní typologické jednotky. Toto zpracované typologické schéma je v následujících odstavcích citováno. Typologie zástavby parcely (pozemku) představuje východisko typologie zástavby území. Pro úplnost uvádějí další odstavce v tomto dokumentu užitou typologii zástavby pozemku.

4.1.1 Typ I

- ❖ pozemky v celé ploše zastavěné objektem,
- ❖ v některých případech, především větších pozemků, jsou uvnitř dispozice části s menším počtem podlaží, sloužící prosvětlení dispozice,
- ❖ časté jsou zastřešené dvory, dvorany, resp. průchody a pasáže.

Typ I je příznačný pro některé významné stavby historismu a moderní architektury, zejména na rozhraní Starého a Nového Města.

4.1.2 Typ II

- ❖ objekty postavené tak, aby vytvářely uzavřený domovní blok a vnitřní společný prostor („vnitroblok“) s menším dvorem přiléhajícím k objektu, který slouží hospodářským funkcím, případně je zde ještě plocha sloužící vnitroblokové zeleni,
- ❖ sekundární zástavba neexistuje nebo je „parazitní“ – objekty mají odlišná uliční a dvorní průčelí,
- ❖ objekty zaujímají zastavěnou plochu pouze menší část pozemku, hloubky zastavění ve směru kolmém k uliční čáře bývají vyrovnané
- ❖ tento typ často existuje jen jako fragment (je výsledkem novodobé regulace).

Typ II je charakteristický pro zástavbu z konce 19. a z počátku 20. století. Na území PPR je příznačný zejména pro oblast zástavby poasanační.

4.1.3 Typ III

- ❖ pozemek je zastavěn tak, že vytváří vlastní (autonomní) vnitřní prostor, dvůr sloužící provozu objektu,
- ❖ často se jedná o hloubkové uspořádání pozemků,
- ❖ obvykle existuje uliční objekt, jedno nebo dvě kolmá křídla, eventuálně. ještě dvorní objekt souběžný s uličním, nebo se jedná o objekt koncipovaný kolem vnitřního, někdy i reprezentativního dvora nebo nádvoří,
- ❖ často nebývají (objekty) stejné výšky, typologie ani kvality,
- ❖ často je veden uličním objektem průjezd, resp. průchod,
- ❖ výjimečně zde existuje solitérní zeleň.

Typ III je charakteristický pro historickou zástavbu a pro stavby z období historických slohů. Tento způsob půdorysné skladby se však zachoval i na rozsáhlých územích Nového Města, kde ovšem byly následně postaveny budovy historizující a moderní.

4.1.4 Typ IV

- ❖ pozemek je zastavěn uličním objektem a souběžně (paralelně) ještě dvorním objektem,
- ❖ někdy bývají objekty spojené komunikačním jádrem – schodištěm, resp. jedná se o dvojitý objekt,
- ❖ nezastavěné části pozemku vytvářejí malé dvorky resp. světlíky.

Tento typ zástavby je podstatně méně četný a nevytváří souvislé bloky.

4.1.5 Typ V

- ❖ více samostatných (hlavních) objektů vytváří jeden vnitřní prostor, dvůr,
- ❖ pozemek je zastavěn objektem ve tvaru písmene „L“ nebo je k uličnímu objektu vyvinuto kolmé křídlo,
- ❖ obvykle se jedná o pavlačový typ domu, resp. dvorního křídla,
- ❖ někdy vzniká seskupením dvou, resp. čtyř objektů společný dvůr.

Tento typ zástavby je podstatně méně četný a nevytváří souvislé bloky.

4.2 Členění území dle charakteru zástavby

Představuje základní členění z hlediska památkové ochrany vnitrobloku. Jeho východiskem je **převažující způsob zastavění parcel**, resp. **kombinace více způsobů** v rámci bloku.

4.2.1 Území převážně celoplošně zastavěná – území typu „A“

Území převážně celoplošně zastavěná představují významný typ zástavby městského centra na rozhraní Starého a Nového Města, kombinující dominantně zastoupenou zástavbu pokrývající celou stavební parcelu (typ I) a méně zastoupenou zástavbu rostlou a středověce regulovanou (typ III). Prostor vnitrobloku je z velké části zastavěn a je heterogenní, složitý. Podíl nemovitých kulturních památek a významných staveb je výrazný.

Na mapovém listu „**A1/b - Urbanistická struktura PPR**“ jsou tato území označena jako území typu „A“, převaha **žluté** barvy.

4.2.2 Regulovaná zástavba z konce 19. a poč. 20. stol. – území typu „B“

Tento typ zástavby je tvořen bloky se zástavbou parcel **typu II**. Bloky mají převážně relativně pravidelný tvar, jsou zastavěny zpravidla budovami pozdního historismu a eklektismu. Prostor vnitrobloku je homogenní, otevřený, členěný jen přízemní, mnohdy sekundární zástavbou. Zástavba obsahuje relativně malý podíl

nemovitých kulturních památek. Tyto bloky jsou typické pro asanační zástavbu Josefova a Starého Města, tzv. Vojtěšskou čtvrt' a části horního Nového Města. Na mapovém listu „A1/b – Urbanistická struktura PPR“ jsou tato území označena jako území typu „B“, převaha **modré** barvy.

4.2.3 Rostlá zástavba historická – území typu „C“

Je tvořena bloky se zástavbou parcel **typu III**. Bloky mají často nepravidelný tvar vymezený uliční sítí, vnitrobloky jsou hustě zastavěné, členité a složité, zástavba zahrnuje velké množství nemovitých kulturních památek především z období historických slohů. Tyto bloky jsou typické pro většinu zástavby Malé Strany, pro neasanovanou zástavbu Starého Města a pro Hradčany.

Na mapovém listu „A1/b – Urbanistická struktura PPR“ jsou tato území označena jako území typu „C“, převaha **oranžové** barvy.

V tomto typu lze rozlišit ještě podskupinu – zástavbu středověké regulace. Je tvořena rovněž bloky se zástavbou parcel typu I. Bloky však mají převážně pravidelný tvar vymezený uliční sítí, jsou zastavěny budovami z různých slohových období. Prostor vnitrobloku je relativně rozlehlý, avšak členitý a složitý, pozdější zástavba mnohdy převýšená, nemovité kulturní památky jsou přítomny v menší míře než u zástavby rostlé malostranské a staroměstské. Tento typ zástavby je příznačný například pro významné části Nového Města. Souvislejší bloky vytváří v tzv. Petrské čtvrti („území „C5“).

4.2.4 Smíšená zástavba – území typu „D“

Nejvýznamnější typ smíšené zástavby kombinující rostlou a středověkou regulovanou zástavbu se zástavbou z konce 19. a počátku 20. století s otevřeným prostorem vnitrobloku nebo jeho části. Smíšená zástavba vnitrobloku, v němž se spojuje historická zástavba s křídly a zástavba s otevřenou parcelou kromě vlastního domu (typ zástavby pozemku III a II), vytváří velmi heterogenní blokovou strukturu. Charakterizuje ji historická kompozice starší (zpravidla nižší) historické zástavby rostlé (například na Starém Městě) anebo zástavby středověké regulace (na Novém Městě) v kombinaci s převýšenou zástavbou historizující i moderní, postavenou buď na půdorysné skladbě historické nebo novodobé regulované.

Také prostor vnitrobloku je heterogenní, složitý, nezřídka nemovité kulturní památky.

Na mapovém listu „A1/b – Urbanistická struktura PPR“ jsou tato území označena jako území typu „D“, kombinace **více barev**.

Tento typ zástavby vnitrobloku je příznačný pro centrum Nového Města okolo Národní a Spálené ulice (území „D3“) či pro okolí Petrského náměstí na Novém Městě (území „D4“).

4.2.5 Ostatní – území typu „E“ a „F“

Tato území jsou tvořena zástavbou solitérních, nespojitých staveb a území prakticky nezastavěnými nebo zastavěnými jen řídce (Petřín, Letná, Vyšehrad). Otázka zástavby vnitrobloků se zde proto nevyskytuje jako úkol vstupu do kompaktní městské struktury ale spíše jako řešení otázek vstupu do solitérních či monumentálních staveb. Vzhledem k tomu, že se tyto velmi významné stavby vyskytují i v jiných územích, je jim věnována samostatná pozornost v dalším oddílu.

4.2.6 Solitérní a monumentální stavby

Tyto stavby **netvoří typ struktury vnitroblokové zástavby**, ale jsou významné z hlediska památkové péče, neboť **zahrnují velmi hodnotnou část památkového fondu, jehož obnova má své specifčnosti**. Solitérní stavby se vyskytují významně na staroměstském nábřeží, monumentální stavby s vlastním uzavřeným nádvořím jsou v Pražské památkové rezervaci rozptýleny. Jejich vyšší koncentraci nalezneme především na Starém Městě, Malé Straně a Hradčanech. Na mapovém listu „**A1/b – Urbanistická struktura PPR**“ jsou tato území označena jako území typu „E“ – území zastavěná solitérními objekty různých typů.

4.3 **Specifické otázky morfologie vnitrobloku**

Blokem rozumíme soustavu minimálně dvou stavebních objektů nespojitou s okolní zástavbou a definovanou uliční sítí nebo uliční sítí a nepřekonatelnou terénní překážkou (řeka, svah). Tato soustava buď obsahuje vnitřní prostory, dvory, tedy sledovanou kategorii vnitroblokového prostoru, anebo ne. V takovém případě tzv. otevřených blokových struktur se v PPR stávají dvorní fasády vizuální součástí uličního prostoru.

Vzhledem k tomu, že v době odevzdání tohoto metodického materiálu nebyla v *analyticko-regulativních plánech* vypracována typologie vlastní blokové zástavby pro PPR, ale pouze struktura zástavby z hlediska zástavby pozemku, a vypracovaná typologie bloků pro ostatní území není pro PPR nejvhodnější, neexistují v tuto chvíli mapové listy, na něž by bylo možno odkázat.

4.3.1 Členění dle charakteru obvodové struktury bloku

Z hlediska definice bloku i praktického zahrnutí problematiky památkové péče nelze blok omezovat pouze na blok tvořený budovami, ale je vhodné zahrnout do něj i urbánní struktury vymezené budovami a zdí, skrývající v PPR zpravidla zahrady. Budova i zahrada tvoří nedílný a v řadě případů společně chráněný celek. Přítomnost zahrady má značný vliv na dispoziční řešení domu i utváření jeho architektonického výrazu, zejména u barokních paláců.

4.3.1.1 *blokové struktury definované pouze budovami*

Tvoří převážnou většinu bloků v PPR. Jsou velmi rozmanité z hlediska struktury zástavby i podílu staveb různých typů. Mohou zahrnovat pouze obytné domy, ale i kostely, kláštery a konventy či rozlehlé a monumentální stavby s vlastními uzavřenými nádvořími anebo zahrady. Přítomnost takovýchto staveb ve vnitrobloku je zejména pro urbanisticky nejstarší a nejhodnotnější části PPR typická a vyžaduje mimořádnou pozornost při obnově takovýchto blokových struktur.

4.3.1.2 *blokové struktury definované budovami a zdmi*

Četnost těchto blokových struktur je podstatně menší a je z velké části lokalizována zejména na Malé Straně, Hradčanech a v prostoru Karlova. Různé vysoké a architektonicky ztvárněné zdi jsou nedílnou součástí nejen obvodu bloku, ale i blokové zástavby jako celku, a nemohou být nahrazovány („pohlcneny“) budovami. **Přístavby objektu z vnitřní strany ke zdi jsou obecně nepřipustné**, zvláště překračuje-li výškou objekt zeď. Výjimku mohou tvořit vhodně dimenzované skleníky a drobné stavby pro hospodářský provoz zahrady. Plochy zahrad do takového typu bloku včleněné zahrnují z větší části památkový fond historických zahrad a jsou v drtivé většině případů nezastavitelné. Blokové struktury definované budovami a zdmi zahrnují mnohdy významné historické památky, paláce, kostelní a klášterní budovy, jejichž dvorním, „vnitroblokovým“ fasádám musí být věnována mimořádná pozornost, neboť jsou nezdídkou viditelné i v uličním prostoru.

V rámci této skupiny můžeme rozlišit ještě:

- ❖ *bloky definované uliční sítí*: soustava domů a zahrady (zahrad) je jednoznačně vymezena obklopujícími ulicemi.
- ❖ *bloky definované uliční sítí a jinou komunikací anebo překážkou*: Soustava domů a zahrady (zahrad) je částečně vymezena obklopujícími ulicemi a částečně jinými komunikacemi či plochou zeleně (například větší část jižní zástavby ulice Vlašské a Na tržišti na Malé Straně, omezené zelenými svahy Petřína). Takovéto bloky představují specifický „přechodový typ“, jehož vnímání v městské struktuře může být ambivalentní a jež se přibližuje na některých pozemcích otevřeným blokovým strukturám.

4.3.2 Členění bloků dle otevřenosti

Míra otevřenosti či uzavřenosti blokové struktury je významná pro prezentaci památek ve vnitroblocích – v případě bloků otevřených jsou dvorní části objektů více či méně součástí vnímaného prostředí ulice, případně panoramatického pohledu (například u zahrad na malostranských svazích) a vyžadují zvýšenou pozornost.

4.3.2.1 *otevřené blokové struktury*

Otevřené blokové struktury se na území PPR vyskytují poměrně zřídka, a to většinou v rostlé historické zástavbě reagující na přírodní podmínky (blok vymezený Čertovkou a ulicí U Lužického semináře, k řece přivracený blok na Kampě, blok U železné lávky), jejich poloha však bývá exponovaná.

Ve většině případů jde o blokovou strukturu definovanou budovami a zdmi. Posouzení toho, do jaké míry je bloková struktura po obvodu definovaná budovami a zdmi otevřená či naopak uzavřená, závisí především na podílu délky zdi na celkovém obvodu bloku, výšce zdi vymežující, uzavírající vnitroblokový prostor vzhledem k výšce budov a skutečnosti, je-li blok definován uliční sítí.

Nehledě na strukturu zástavby je možné považovat za uzavřené bloky vymezené uliční sítí a dostatečně vysokou zdí (Valdštejnská zahrada, Vojanovy sady).

Za otevřené bloky lze považovat bloky vymezené jen částečně uliční sítí a částečně terénní překážkou či jinou než uliční komunikací, zejména jsou-li vymezeny jen relativně nízkou zdí.

4.3.2.2 blokové struktury dočasně otevřené

Do této skupiny patří bloky zahrnující proluku v uliční sítí, která umožňuje zpravidla i průhled do vnitrobloku. Tento typ v rámci zastavování proluk v PPR zaniká a je uváděn pro úplnost.

4.3.2.3 uzavřené (kompaktní) blokové struktury

Tvoří převážnou většinu bloků v PPR.

Knihy druhá: Urbanistická ochrana

5. Zásahy v jednotlivých typech zástavby vnitrobloku

5.1 Území převážně celoplošně zastavěná – území typu „A“

Složitě utvářené prostředí vnitrobloku s velmi vysokou hustotou zástavby umožňuje ve výjimečných případech pouze dílčí zásahy. **Další zástavba dosud nezastavěných parcel je nežádoucí, jejich úplná zástavba je nepřijatelná.**

5.1.1 Demolice objektů

Vzhledem k jen menšinovému podílu parcel úplně nezastavěných v tomto území a tudíž i menšímu podílu vlastních dvorních objektů, které by případně mohly být demolovány, je prostor pro demolice omezen ze samé povahy struktury zástavby. Demolice jsou **přípustné pouze u pozdních, nehodnotných nebo provizorních staveb**, křídla historických budov je naopak velmi žádoucí zachovat, neboť v tomto území představují cenný a vlastně již částečně i reliktní typ zástavby. Nově budované hmoty na jejich místě jsou vzhledem k vysoké hustotě zástavby nežádoucí.

5.1.2 Dvorní vestavby

Vzhledem k jen menšinovému podílu parcel úplně nezastavěných a tudíž i menšímu podílu vlastních dvorních objektů je prostor pro dvorní vestavby omezen ze samé povahy struktury zástavby. **Dvorní vestavby jsou** v tomto hustě zastavěném území **zásadně nežádoucí**.

5.1.3 Přístavby objektů a nástavby vnitroblokových objektů

Vzhledem k jen menšinovému podílu parcel úplně nezastavěných a tudíž i menšímu podílu vlastních dvorních objektů je prostor pro přístavby objektů a nástavby vnitroblokových objektů omezen ze samé povahy struktury zástavby.

Přístavby objektů jsou zásadně nežádoucí, nástavby vnitroblokových objektů jsou nepřijatelné na katastrálním území Starého Města, Malé Strany a Hradčan (viz [„Metodika pro posuzování nástaveb, půdních vestaveb a ochranu střešní krajiny“](#), kapitola 13.), na většině novoměstského území potom nežádoucí.

5.1.4 Zastřešování dvorů

Vzhledem k jen menšinovému podílu parcel úplně nezastavěných a tudíž i menšímu podílu vlastních dvorních objektů je prostor pro přístavby objektů a nástavby vnitroblokových objektů omezen ze samé povahy struktury zástavby. Zastřešování dvorů je v této husté struktuře zástavby **nežádoucí**. Výjimku může tvořit situace, kdy by v tomto exponovaném vznikala pasáž. V takovém případě je však nezbytné vyhodnotit i veškeré související stavební zásahy z hlediska možného památkově nepřijatelného poškození objektů.

5.2 Regulovaná zástavba z konce 19. a počátku 20. století – území typu „B“

Jednoduchá, otevřená a přehledná vnitrobloková struktura složená z tohoto typu zástavby parcel postrádá křídla a vytváří homogenní prostor vnitrobloku, který i z širších urbanistických hledisek, než jsou hlediska památkové péče, neposkytuje prakticky prostor pro významnější změny půdorysné a hmotové skladby.

5.2.1 Demolice objektů

Vzhledem k charakteru hmotově-prostorového uspořádání vnitrobloku, kde budovy vytvářejí souvislý otevřený prostor vnitrobloku, zaplněný případně drobnou přízemní zástavbou, se předmětem (z hlediska ochrany vnitrobloku, samozřejmě) demolice mohou stát pouze tyto typické přízemní stavby.

Základním kritériem pro případnou demolici z hlediska památkové péče je kulturně-historická hodnota takovéto stavby. Plošné „čištění vnitrobloků“, jak již bylo konstatováno v kapitole 3., je sporné a nežádoucí.

Demolici je třeba poměřovat také půdorysnými a hmotovými parametry navrhované nové stavby. Vzhledem k obytným místnostem orientovaným do prvních poschodí vnitrobloku je zvětšení možné pouze rozšířením jejich půdorysné stopy. Takovýto zásah je ve výjimečných případech možný, úplná zástavba parcely je však nepřijatelná.

5.2.2 Dvorní vestavby

Prostor pro rozměrnější vestavované hmoty je omezen charakterem zástavby i urbanistickými regulativy mimo vlastní sféru památkové péče. I z hlediska památkové péče jsou takovéto zásahy **nepřijatelné. Výjimečně přípustná může být vestavba drobných přízemních hmot, analogických již existující zástavbě.** Podrobnější zpracování této problematiky je však možné provést až v analyticko-regulativních plánech.

5.2.3 Přístavby objektů a nástavby vnitroblokových objektů

Oba typy zásahů jsou podmíněny a omezeny urbanistickým i památkovým charakterem této vnitroblokové struktury.

Přístavby typu křídel jsou stěží proveditelné a **jsou nepřipustné** i z širších urbanistických hledisek než hledisek památkového urbanismu, protože **jdou zcela proti skladebné logice takto utvářených vnitrobloků**.

Nástavby vnitroblokových objektů jsou zásadně nežádoucí. Nástavby uličních domů se řídí zásadami, popsanými v „*Metodice pro posuzování nástaveb, půdních vestaveb a ochranu střešní krajiny*“ v kapitole 11. a 12. **Nástavby objektů u tohoto typu zástavby jsou nepřipustné** na katastrálních územích Malé Strany, Hradčan, Starého Města a Josefova

5.2.4 Zastřešování dvorů

V tomto typu zástavby se dvůr v tradičním slova smyslu jako struktura vytvářená relativně stejně vysokým uličním domem a dvorním křídlem nevyskytuje. „Dvůr je zde proto vytvářen hmotou obvodové zástavby a drobnými vestavbami ve vnitrobloku na jednotlivých parcelách. **Zastřešování dvorů**, resp. volných částí parcely ve vnitrobloku, je v případě tohoto typu zástavby **zásadně nežádoucí**. Případné sdružené **zastřešení celého vnitroblokového prostoru zasahující více parcel a objektů je nepřipustné**.

5.3 Rostlá zástavba historická - území typu „C“

Představuje nejstarší a nejcennější strukturu zástavby. Charakterizuje ji relativně nepravidelný tvar bloků, složitá struktura vnitroblokové zástavby s křídly, „stísněný“ a nespojitý prostor vnitrobloku, rozdělený do dílčích dvorů a velmi hodnotná architektonická díla, z významné části nemovité kulturní památky, na některých územích (Malá Strana) potom historické zahrady. **Rostlá historická zástavba je završenou urbanistickou strukturou, která neumožňuje výraznější zásahy ve smyslu změny struktury zástavby.**

Specifická je podoblast **zástavby středověké regulace**, typická pro značnou část Nového Města. Z hlediska struktury zástavby parcely je stejná jako v případě rostlé zástavby historické; z hlediska struktury a dimenzí a vnitrobloku se liší zejména pravidelnějšími bloky (pravidelnou půdorysnou skladbou) promítajícími se do uspořádání vnitrobloků, a značným (převažujícím) zastoupením budov z pozdějších slohových období, včetně architektury moderní, které mají za následek hmotové převýšení a „zastírají“ historický charakter zástavby. Pro vysokou hustotu této zástavby, její značné převýšení i význam jako reliktní památkově chráněné struktury se na ní vztahují níže uvedené zásady ve stejné míře.

5.3.1 Demolice objektů

V těchto historicky nejcennějších vnitroblokových strukturách jsou **demolice budov nepřipustné**. Zcela **výjimečně může být odstraněna novodobá (z 20. století) nehodnotná stavba nebo stavba provizorního charakteru** (například různé kůlny, provizorní boudy a přístavby nebo dílenské budovy bez

prokazatelné hodnoty). Nová stavba, vznikající na jejím místě by však měla vždy zásadně **kopírovat její hmotu (případně být méně objemná) a nezvyšovat hustotu zástavby, její podlažnost a další urbanistické parametry.** Náhrada demolovaného objektu objemnější stavbou je nepřipustná.

5.3.2 Dvorní vestavby

Dvorní vestavby ve vnitroblocích rostlé historické zástavby **jsou nepřipustné na katastrech Malé Strany, Hradčan a Starého Města.** Výjimkou mohou být restituční drobných starších staveb v zahradách či stavby charakteru například altánu.

Zcela specifická je problematika Karlova, která bude ošetřena v analyticko-regulativním plánu.

5.3.3 Přístavby objektů a nástavby dvorních objektů

Přístavby jsou výjimečně přípustné pouze a výhradně v případech, kdy v místě existovala historická hmota (křídlo), která zanikla. V takovém případě jsou zásadně žádoucí **kontextuální dimenze i architektonický výraz** případně nově navrhované stavby. **V ostatních případech jsou nepřipustné.** Kontrastně tvarované a technicisticky pojaté stavby jsou nevhodné a dle charakteru konkrétního prostředí a jej obklopujících staveb až nepřipustné. Nástavby dvorních objektů jsou **obecně nežádoucí** a na katastru Starého Města, Malé Strany a Hradčan **nepřipustné** (viz „[Metodika pro posuzování nástaveb, půdních vestaveb a ochranu střešní krajiny](#)“, kapitola 12. a 13.).

5.3.4 Zastřešování dvorů

Zastřešování dvorů je **zásadně nežádoucí, u nemovitých kulturních památek a na katastru Malé Strany a Hradčan nepřipustné.** V ostatních lokalitách může být povoleno jen ve zcela výjimečných a zdůvodněných případech a za předpokladu nekontrastního, architektonického řešení.

5.4 **Smíšená zástavba – území typu „D“**

Smíšená zástavba je natolik složitou urbánní strukturou, že se vzpírá jednoduchým regulativům. Zásahy do ní vyžadují zevrubné individuální posouzení každého případu. Tento typ zástavby skýtá relativně vyšší potenciál pro zásahy než v případě zástavby jen rostlé nebo jen regulované zástavby z konce 19. a počátku 20. století. **I zde však platí, že vestavby, přístavby a nástavby objektů a zastřešování dvorů jsou jen výjimečně přípustnými zásahy.**

5.5 Ostatní zástavba - území typu „E“ a „F“

Ostatní zástavba svým charakterem (nezastavěná území a území zastavěná převážně solitérními stavbami) víceméně neumožňuje zásahy do vnitrobloku, ale spíše vstupy novostaveb, které se projevují v uličním prostředí. Otázka památkové ochrany tohoto typu zástavby přesahuje zaměření této metodiky.

5.6 Solitérní a monumentální stavby

Solitérní a monumentální stavby, ať již jde o stavby vymezené uliční sítí a tvořící kompaktní blok z jediné stavby, anebo o stavby, které tvoří uzavřené nebo polouzavřené součásti širší vnitroblokové struktury, jsou mimořádně cennou součástí památkového fondu. Také vnější prostor vymežující stavbu je nezbytné chápat jako součást jejího hmotově prostorového uspořádání, kterou nelze svévolně zastavovat. (Vestavba Ikano do nádvoří staré celnice na náměstí Republiky se z tohoto hlediska jeví jako vůbec nejhrubší a zcela bezprecedentní chyba v zásazích do struktury pražských vnitrobloků, která byla nepochopitelně doporučována i řadou expertů v oboru památkové péče a umělecké historie.)

5.6.1 Demolice objektů

Demolice jakékoli části těchto objektů je nepřipustná. Předmětem demolice se mohou stát **ve zcela výjimečných případech případně pozdější a nehodnotné dvorní vestavby, které narušují prostorový koncept nádvoří architektonického díla a prokazatelně nejsou a nikdy nebyly jeho součástí.**

5.6.2 Dvorní vestavby

Dvorní vestavby jsou zásadně nežádoucí. Zcela výjimečně mohou být povoleny drobné přízemní stavby odlišné od historické budovy – například v případě potřeby kulturních institucí.

Jediným známým případem takového zásahu z 90. let je vestavba prodejny Národní galerie do bočního dvora Šternberského paláce. Tato realizace však znovu nastolila také otázku, do jaké míry mají být současné intervence odlišné od historické stavby zároveň kontrastním současným vstupem. Zásahy tohoto typu vyžadují vždy špičkové architektonické a designérské řešení.

5.6.3 Přístavby a nástavby objektů

Přístavby a nástavby objektů jsou nepřipustné.

5.6.4 Zastřešování dvorů

Zastřešování dvorů je nepřipustné.

6. Ochrana pasáží a průchodů

Četné pasáže a průchody tvoří v Pražské památkové rezervaci významnou součást vnitroblokové struktury i jeden z charakteristických rysů prostředí městského centra. Z hlediska památkové péče i z širších hledisek fungování městského organismu je proto žádoucí **zachovat existující průchody, obnovit průchody v současnosti nevyužívané** („zavřené“) i úzké ulice rostlé historické zástavby, uzavřené v socialistické éře. **Uzavírání průchodů a změna jejich specifického, níže popsaného charakteru je zásadně nežádoucí.**

Žádoucí je rovněž obnova pasáží a jejich citlivá revitalizace vzhledem k významným funkcím, které mají v městském centru.

Poznámka: Zásady obnovy pasáží a průchodů se v některých aspektech významně odlišují. V PPR existují komunikace ve svém průběhu zčásti kryté s výkladci a zčásti otevřené, které jsou kombinací průchodu a pasáže. Jejich ochrana kombinuje zásady ochrany průchodů a pasáží.

6.1 Průchody

Průchodem rozumíme veřejně přístupnou komunikaci procházející jedním či zpravidla více domy skrz prostor vnitrobloku. Tato komunikace je částečně krytá (v prostorech domů, jimiž prochází), částečně otevřená (v prostoru vnitrobloku resp. dvoru). Kromě výjimečných případů, kdy prochází jedinou stavbou, je zpravidla heterogenní, není jednotně architektonicky pojatá, zpravidla není lemována výkladci, a představuje tak účelový vstup do vnitrobloku. Zatímco pasáže mají zpravidla charakter rušných, metropolitních komunikací, průchody charakterizuje spíše intimita prostředí.

6.1.1 Průchody jako ochrany hodná součást památkového fondu

Průchody jsou příznačné zejména pro „rostlou historickou zástavbu“ staroměstskou (celek území „C 2“, převažující typ zástavby III – oranžová barva – v mapovém listu „**A1/b – Urbanistická struktura PPR**“). V zástavbě území typu „A“ a „D“ mají komunikace skrze vnitrobloky spíše charakter krytých pasáží, v zástavbě regulované (celky typu „B“ jako je například Josefov a asanovaná část Starého Města) se nevyskytují. Průchody představují významné komunikace umožňující vnímání historicky vzniklé struktury vnitrobloků, vyznačují se zpravidla značnou malebností a atraktivností a jsou jednou ze složek spoluvytvářejících pražského genia loci.

Četnost průchodů je natolik typická pro historickou Prahu, že je obecně žádoucí, aby byly průchody nadále přístupné a **neztratily svůj specifický charakter.**

6.1.2 Zásady obnovy průchodů

Přirovnání průchodů k jakési paralelní síti ulic je výstižné, zároveň však matoucí z hlediska smyslu a způsobu jejich obnovy. Průchozí komunikace skrze

vnitrobloky **nemají charakter ulic ani pasáží a neměly by se jim tedy ani „přibližovat“.**

Žádoucí je:

- ❖ zachovat diferencovaný průběh komunikace,
- ❖ rozlišovat mezi interiérovou a exteriérovou dlažbou,
- ❖ kultivovat prostředí vnitrobloku, resp. dvora, jímž se prochází.

Zejména nevhodné je:

- ❖ jednotné zadláždění plochy komunikace,
- ❖ architektonické sjednocení průběhu komunikace,
- ❖ mechanické přejímání mozaikové uliční dlažby,
- ❖ budování výkladců ve vnitřních prostorech domů,
- ❖ zastřešování dvorních částí komunikace,
- ❖ přeměna části komunikace na průchozí interiér prodejny,
- ❖ budování vjezdů do podzemních garáží v průjezdech,
- ❖ „přetahování“ zadláždění dvora do průjezdu a likvidace průjezdového chodníčku.

6.2 Pasáže

6.2.1 Pasáže jako ochrany hodná součást památkového fondu

Pasáží rozumíme specifickou stavbu – veřejně přístupnou komunikaci pro pěší procházející jedním či více domy, krytou v prostoru vnitrobloku a zpravidla jednotně architektonicky ztvárněnou. Ve vnitrobloku představuje pasáž uzavřenou jedno či víceposchodovou hmotu vyplňující částečně prostor vnitrobloku a většinou zcela dvůr objektu (objektů), jehož (jejichž) parcelou (parcelami) prochází. Přísně řečeno, pasáže spadají do tématu ochrany vnitrobloku jen částečně – existují případy, kdy pasáže procházejí jediným domem a v prostoru vnitrobloku se neuplatňují (palác Adria, pasáž Astra). Vnitřní souvislosti pasáží jako předmětu památkové ochrany však vedou k tomu, že jsou do toho tématu zahrnuty veškeré pasáže.

Jednotlivé pasáže se liší zastavěným objemem, charakterem svého průběhu (pasáže přímé, zalomené, síťové) či profilem, zpravidla jsou však jednotně architektonicky řešeny a představují svébytný typ velmi homogenního architektonického díla. (Jen zcela výjimečně obsahují více stylových vrstev – pasáže v oblasti Lucerny.) Mimořádně bohatý památkový fond pražských pasáží, vzniklých z podstatné části v první polovině 20. století, byl v období socialismu málo a nevhodně využíván, zůstal však ve většině případů zakonzervován v mimořádně autentické podobě a uchráněn modernizačních zásahů. **Veškeré dochované pasáže v PPR je nezbytné pro jejich architektonickou kvalitu, uměleckořemeslné a technické provedení považovat za hodnotnou součást**

památkového fondu, která vyžaduje náročnou obnovu a rehabilitace těchto děl a neumožňuje jejich radikální přestavby.

Pasáže pražského centra představují zpravidla komplexně ztvárněná hodnotná architektonická díla, vynikající všeobecně uměleckořemeslným detailem a v případě prvorepublikových moderních pasáží vysoce kvalitním a dnes jen stěží napodobitelným velkorysým espretem, významně vytvářeným zejména vynikající kulturou zámečnických prací a architektonickým detailem vůbec. Velkorysost, monumentalita i subtilita detailu jsou dnes ohroženy netvořivě aplikovanými představami o zateplení a nízkou kulturou prodeje.

Rozsáhlé a investičně náročné obnovy 90. let jsou z hlediska památkové péče prováděny ve většině případů relativně uspokojivě (Václavská pasáž, pasáž paláce Koruna, Černá růže, pasáž v budově České národní banky, pasáž Blaník, Broadway a další). Při obnově těchto pasáží byl v zásadě respektován předmět ochrany i dílčí zásady, které jsou proto v následujících oddílech spíše rekapitulovány. Velkou ztrátou je hrubá a necitlivá starší přestavba obchodní haly staroměstské tržnice. I když již nepatří do období sledovaného v této práci, je třeba zmínit její faktický zánik jako architektonického díla. Některé pasáže, poškozené v socialistické éře na svou obnovu teprve čekají (pasáž v hotelu Ambassador).

6.2.2 Předmět ochrany

Předmětem ochrany je pasáž jako ucelené architektonické dílo ve všech svých součástech – podélném a příčném profilu, viditelných konstrukcích, zejména zastropení, ucelené architektuře obchodních portálů a výkladců, materiálech povrchů, uměleckořemeslných a technických detailech a výtvarných dílech.

6.2.3 Dílčí zásady ochrany

- ❖ Rozdělení plochy pasáže na průchozí prostor a prostory jednotlivých prodejen a provozoven musí zůstat zachováno, rozšiřování prodejních ploch a zužování profilu průchozí komunikace je jako základní přestavba pasáže jako architektonického díla nepřípustné.
- ❖ Průchodnost komunikace musí zůstat zachována.
- ❖ Přeměna prostoru pasáže na jediný interiér prodejny (prodejní haly), je nepřípustná (viz příklad domu „U Kočků“ na Starém Městě).
- ❖ Svrchní osvětlení pasáže (zpravidla luxferami) je žádoucí obnovit, pokud bylo zastřeno neprůsvitnými krycími nátěry izolačního charakteru.
- ❖ Pohledové stropní konstrukce je nepřípustné kapotovat a deštit.
- ❖ Původní výkladce vytvářející zpravidla spojitý architektonický rámec traktující pasáž je žádoucí zachovat, případně repasovat. V případě jejich fyzické neudržitelnosti je nejvhodnějším způsobem vytvoření kopie zachovávající profily a materiál rámu.

- ❖ Dlažbu, často složenou z velmi drobných kostek ze slinutého keramického střepe, je vhodné zachovat, anebo pořídit její kopii, náhrada kamenem je zásadně nežádoucí.
- ❖ Případné obklady stěn mimo plochy výkladců je třeba v maximální možné míře zachovat nebo doplnit stejným materiálem stejné skladby.

Kromě ne vždy splněných nároků na obnovu výkladců bývají tyto zásady v praxi zhruba dodržovány. Nejsou však respektovány jako osvědčené rysy charakteru pražských pasáží u pasáží nově vzniklých. Zde se zejména objevují prázdné netraktované plochy, někdy dokonce jen omítané, celoplošná kamenná dlažba bez vzoru a perspektivního působení, hrubost a nedokonalost zámečnických profilů výkladců a další.

6.2.4 Sporné a podmíněčně přípustné zásahy

Obnovené a vytápěné pasáže jsou dnes spíše svými provozovateli chápány jako prodejní interiéry než jako „zastropené ulice“. To vede k jejich uzavírání posuvnými dveřmi na fotobuňku. Charakter těchto dělících prvků, obsahujících například i prvky plastového opláštění, je v dnes obnovených pasážích na velmi nízké úrovni a výrazně kontrastuje s kvalitou a elegancí designérských řešení prvorepublikových.

U vícepodlažních pasáží se vyskytuje snaha učinit snadno přístupnými prodejny umístěné v patře. V pasáži Černá růže jsou například nově osazeny eskalátory, v pasáži Koruna je v patře propojovací můstek nevalných designérských kvalit. Zásahy takového typu vysunutých komunikací jsou nevhodné. Narušují prostorový koncept pasáže jako architektonického díla a musejí být proto vždy bedlivě posouzeny. Povolovány mohou být jen ve zcela výjimečných případech.

Nepřípustná je proměna celé plochy pasáže na interiér prodejny a praktické zamezení průchodnosti takto vzniklého prodejního prostoru, jako se tomu stalo v domě U Kočků čp. 147 na Starém Městě, kde byly likvidovány i původní kovové výkladce a nahrazeny banálními tvarovými replikami z přírodního lakovaného dřeva.

Knih třetí: Zásahy do objektů

7. Obnova fasád

Dvorní fasády objektů jakožto i veškeré pláště staveb ve vnitroblocích jsou v Pražské památkové rezervaci **plnohodnotnou součástí architektonických děl** a zároveň významně spoluvytvářejí historicky hodnotné architektonické soubory. Pro jejich obnovu a ochranu platí zásady a postupy obnovy fasád uvedené v *„Metodickém materiálu pro obnovu fasád na územích památkových rezervací a památkových zón“ v kapitole 5.8*. V této kapitole jsou souhrnně připomenuty základní zásady a postupy obnovy vnitroblokových fasád, **podrobněji** jsou pak zmíněny některé aspekty problematiky v *„Metodickém materiálu pro obnovu fasád...“ nezpracované*.

7.1 Specifičnost stavu před obnovou

Fasády mají mnohdy specifický prostší, jednodušší charakter, než je tomu v případě fasád obrácených do ulice, a to často již od svého vzniku, kdy představovaly zpravidla méně výpravnou a reprezentativní část stavebního díla. Existuje ovšem nezanedbatelný počet případů opačných, kdy jsou průčelí orientovaná do dvora architektonicky výpravnější anebo kdy je velmi významná dochovaná architektonická struktura orientována do dvora (rajské dvory klášterů, křídla renesančních domů – Dlouhá čp. 729 a další). Lokalizace zvláště hodnotných fasád ve vnitroblokovém prostoru je občas dána též urbanistickým vývojem, kdy došlo k uzavření či zpevnění blokové struktury a původně do uličního nebo pohledově exponovaného prostoru orientovaná fasáda byla pozdějším vývojem zahrnuta do vnitrobloku (například kostel sv. Bartoloměje, Pachtovský palác).

Řada dvorních fasád byla v rámci obnov zejména v socialistické éře zjednodušena. Fasády prošly tzv. reduktivní modernizací, která ponechala jen část štukových prvků, v rámci plošných obnov byla na řadě území, zejména v oblasti asanační zástavby Josefova a Starého Města, odstraněna původní litinová zábradlí balkónů, balustrády vnitroblokových střešních teras vestavěných objektů byly mnohdy zazděny, dvorní vrata domů a dveře vedoucí do dvorů byly nahrazeny dobovými typovými produkty nízké estetické i prakticky provozní hodnoty (zejména odstrašujícím příkladem necitlivosti byla vrata hliníková), vitrajová schodištní okna byla hrubě poškozena nebo se ztratila apod. Prostředí vnitrobloků je rovněž mnohdy narušeno vzduchotechnickými prvky zcela bezohledně vedenými po fasádách. Tato v různé míře ochuzená a částečně poškozená chráněná památková struktura představuje poměrně náročný úkol pro dnešní obnovu. Zejména citlivé jsou redukované dvorní fasády na volbu barevného odstínu, typ nátěrové hmoty a způsob zednického provedení. Při socialistických obnovách byly dvorní fasády mnohdy v rámci celého bloku celoplošně barevně sjednoceny do jediného barevného odstínu (zpravidla okru),

který v mnoha případech potlačil historické barevné řešení, vytvořil však sjednocené a mnohdy kultivované barevné prostředí, jehož obnova není jednoduchou záležitostí.

7.2 Obecné zásady obnovy dvorních a vnitroblokových fasád

Pro obnovu a ochranu dvorních a vnitroblokových fasád jako plnohodnotné součásti památkového fondu platí zásady a postupy obnovy pláštů (fasád) uvedené v *„Metodickém materiálu pro obnovu fasád na územích památkových rezervací a památkových zón“* v kap. 1.3. Zejména jde o **zásadu šetrnosti v přístupu k dochované historické substanci, zásadu věrohodnosti a zásadu kontextuálního přístupu.**

Všestranné uplatnění zde naleznou též **všechny základní strategie prezentace historických struktur** (viz podrobněji kapitola 1.4 výše uvedeného metodického materiálu): konzervační obnova a restaurování, tzv. konzervativní obnova, obnova (rehabilitace) původní barevnosti, restituce starších stavů, udržovací a stabilizační opravy, korektivní (reparační) obnova i redesign. Zejména poslední dvě zmíněné strategie mohou nalézt významné a smysluplné uplatnění v mnoha případech poškozených či méně hodnotných objektů ve vnitroblokovém prostředí.

7.3 Pavlače

Pavlače různých konstrukčních řešení a slohového projevu tvoří v širším kulturním povědomí jen relativně málo známou významnou součást pražského památkového fondu. Ačkoliv co do jejich průměrné četnosti v zástavbě existují čtvrti, pro jejichž vnitrobloky jsou pavlače příznačnější (Karlín, Žižkov), Pražská památková rezervace obsahuje jejich nejcennější a nejstarší dochované historické projevy, pavlače (též ochozy) arkádové, a také například podíl mladších konstrukčních řešení klasicistních není zanedbatelný. Pavlače jsou **nedílnou součástí historického dispozičního řešení staveb a zároveň vytvářejí specifický typ dvorní fasády** a jako takové jsou na území s rezervačním statutem předmětem nejpřísnější ochrany. **Jejich zakrývání do nového obvodového pláště, anebo naopak odstraňování je zásadně nepřipustné.**

Podrobnější pozornost problematice ochrany a obnovy jednotlivých typů pavlačí je věnována v *„Metodickém materiálu pro obnovu fasád na územích památkových rezervací a památkových zón“* v kapitole 5.8.3.1.

7.4 Okna dvorních a vnitroblokových fasád

Pro obnovu vnitroblokových fasádních oken platí stejná pravidla a postupy jako pro obnovu oken popsaná v *„Metodickém materiálu pro obnovu fasád na*

územích památkových rezervací a památkových zón“ v kapitole 5.4. Zejména pak je třeba zdůraznit, že prostředí vnitrobloku a **obecně menší viditelnost zásahů do nich nezakládá důvod pro slevování z památkových zásad.**

Historická okna, zejména okna původní, pořizovaná zároveň s fasádou či její poslední slohovou vrstvou u děl složitějšího stavebně-historického vývoje představují nejen uměleckohistoricky a dokumentárně velmi cennou historickou substanci, ale zároveň též důležitou a nápadnou komponentu fasády. Nemohou proto být považována za pouhý stavebně truhlářský prvek jednoduše odstranitelný v případě estetických závad, mechanicky nahraditelný prvkem novým (zpravidla v detailu značně zjednodušeným).

Zejména ochrana hodná jsou výše zmíněná zachovaná okna původní, osazená v rámci stavby díla či spolu s poslední hodnotnou časovou vrstvou fasády. Mimořádnou pozornost si zaslouží dnes již vzácně dochovaná okna barokní a klasicistní. Nedoceňovanou a v současnosti ohroženou kulturně-historickou hodnotu představuje též velmi rozsáhlý fond autentických oken z období historismu, secese i z éry architektury moderní. Rovněž kvalitní okna z pozdějších období, osazovaná do fasád starších slohových vrstev, nesmějí být podceňována a šmahem nahrazována většinou velmi nedokonalými replikami. To platí zejména o pozdně barokních a klasicistních úpravách ranějších barokních fasád. Ještě nevhodnější jsou řešení stavebně utilitární, tzv. reduktivní modernizace, kde problematika prezentace historické fasády není již vůbec součástí navrhovaného řešení.

Kromě výjimečně zdůvodnitelných případů jsou předmětem ochrany veškerá okna z období historických slohů, historismu a moderny a původní okna architektury z éry moderní.

Žádoucí je zejména **konzervace, repasování, případně i restaurování oken**, především v případě děl z období historických slohů. Je-li jejich stav fyzicky neudržitelný, je optimálním způsobem náhrady vytvoření co nejpřesnější kopie.

Přibližné repliky, zjednodušené například o některé profilace a zpravidla též ochuzené o původní prvky jako jsou rozvory, obrtlíky či panty, jsou řešením méně vhodným a **v případě náhrady oken, které jsou součástí významných architektonických děl, jsou nepřijatelné.**

Zejména nepřijatelné je:

- a) **osazování jakýchkoliv oken plastových či eurooken!**,
- b) **změna systému otevírání (například dvoukřídlá okna nahrazená křídlem jediným, vyklápěcím s náznakovým členěním),**
- c) **odstraňování vnitřních špaletových oken zároveň spojené s osazením dvojitého skla do křídel oken vnějších – samotné osazení dvojitého skla z protihlukových důvodů je na zvláště exponovaných místech a u staveb průměrné kvality ve výjimečných případech přípustné.**

Restituční typy zásahů se ve vnitroblocích vyskytují jen výjimečně a jsou zpravidla spojeny s rozsáhlejší obnovou významnějších staveb. Zásahy tohoto typu musejí být vždy bedlivě sledovány především proto, že při nich dochází k

likvidaci často hodnotného slohového prvku – a v důsledku toho i slohové vrstvy s její hodnotou vypovídací a estetickými kvalitami – a k jejich nahrazení dílem současným, nezřídka nevěrohodně zpracovaným z hlediska rozdílnosti v členění oken vnitřních a vnějších a v detailu ochuzeným. U rozsáhlých a významných objektů, zejména z období historických slohů, je snaha sjednocovat okna různá z hlediska jejich postavení k líci fasády či vnitřního členění zásadně nežádoucí.

7.5 Ochrana a obnova nádvorních vrat a dveří do dvora

Ochrany hodnou vrstvou dvorních fasád jsou rovněž vrata a dveře vedoucí do dvorů objektů. Zvýšenou ochranu a citlivou obnovu si zaslouží zejména rozlehlá vrata v případech, kdy je v přízemní dispozici průjezd na dvůr (zejména u historizujících a eklektických staveb) těmito vraty uzavíraný. Takováto vrata jsou v mnoha případech výpravně provedena a vzhledem k domovním vratům z ulice plnohodnotně ztvárněna. Nezřídka obsahují (zejména u secesně-historizujících staveb) vitraje ve dveřních výplních či nadsvětlicích a tvoří architektonický a výtvarný akcent vstupních prostorů domů (dům čp. 234 na Masarykově nábřeží).

Původní, spolu s domem realizované dveře z domovních chodeb, případně dveře vedoucí do suterénních místností či sklepení v křídlech domů, zejména pak dnes dochované dveře barokní, jsou plnohodnotnou součástí dvorních fasád a zasluhují **zvýšenou ochranu**.

Nádvorní vrata a dveře vedoucí do dvorů jsou často ve špatném fyzickém stavu, daném jejich intenzivním využíváním a bezohledným nakládáním s nimi, které bylo příznačné zejména pro socialistickou éru, ale v mnoha případech přetrvává dodnes. Část toho fondu – například léta neotevírané dveře do přízemních prostorů křídel zchátrala naopak tím, že nebyla používána a udržována. Jejich fyzický stav proto mnohdy neumožňuje jejich zachování.

V případě obnovy hodnotných domovních vrat vedoucích do dvora je žádoucí zásadně **restaurování a repasování, pokud to jejich fyzický stav neumožňuje, je vhodné vytvořit jejich kopii**.

Novotvary jsou obecně nežádoucí a mohou být povolovány pouze ve výjimečných případech za předpokladu kvalitního architektonicko-designérského řešení.

7.6 Ochrana a obnova dveří na pavlač a francouzských oken

Dveře z bytů vedoucí do otevřených pavlačí a na balkóny či francouzská okna u historizující a eklektické zástavby jsou **plnohodnotnou součástí fasád** a nemohou být svévolně měněny, jako se tomu dělo zejména v období socialismu. V případě, že tyto stavebně truhlářské prvky jsou nadále neudržitelné, je třeba vyžadovat vytvoření kopie. Jsou-li předmětem výměny novější dveře, zejména ze socialistické éry, je žádoucí vyžadovat kopie v objektu zpravidla existujících dveří původních. **Osazování typových dveří a dveří plastových je nepřipustné**.

Povrchová úprava dveří a jejich barevnost se musí přizpůsobit barevnosti dveří ostatních.

7.7 Ochrana a regenerace schodištních oken a schodištní partie objektu

Specifickým a aktuálním problémem v současnosti jsou úpravy schodištních oken resp. předsazené části hmoty objektů zahrnující schodištní podesty u architektury pozdního historismu a eklektismu. Vynikají nečíslnými výpravnými rozměrnými okny s vitrajemi. Ty se u objektů, kde není možné vybudovat výtah vedoucí vnitřními prostory domů, stávají místem, kam je výtah různým a občas nevhodným způsobem umísťován, případně jsou předmětem dalších nevhodných modernizačních zásahů. Prostory podest domů historizující a eklektické architektury tvoří buď před fasádu předstupující hmotu, zpravidla obdélného nebo segmentového půdorysu, anebo je tento prostor umístěn v rovině fasády. Zejména v prvním případě tak vzniká ve vnitrobloku zřetelný a architektonickým ztvárněním nečíslný zdůrazněný tvar, který je předmětem ochrany.

7.7.1 Ochrana schodištní partie objektu

V případech, kdy podesty vytvářejí předstupující tvar, je nezbytné tento tvar respektovat jako plnohodnotný projev slohové podstaty domu. Jeho případné půdorysné rozšiřování (a tím fakticky přistavování nového prostoru k objektu) je zásadně nežádoucí a může být připuštěno jen **ve zcela výjimečných případech a za předpokladu imitativní dostavby** takto zvětšené partie objektu.

K takovému zásahu zpravidla dochází v případě potřeby vybudovat výtah, který není možné vést vnitřním prostorem domu (viz [podrobněji 7.8](#) této kapitoly).

7.7.2 Ochrana schodištních oken

Schodištní okna tvoří zpravidla významný prvek ve fasádách vnitrobloku a jejich ochrany hodnou vrstvu. Od ostatních oken vedoucích do vnitrobloku se většinou odlišují svými dimenzemi, členěním a případnou vitrajovou výzdobou. Schodištní okna by měla být konzervačně a konzervativně obnovována, u významnějších staveb, pokud to vyžaduje jejich charakter a stav, restaurována. V případě jejich fyzického dožití je žádoucí vytvářet kopie. Vzhledem k tomu, že schodištní okna bývají zpravidla jednoduchá, objevuje se dnes občas požadavek na **osazení izolačního dvojskla**. Takovýto zásah je **obecně nevhodný**, zejména u nemovitých kulturních památek a staveb z období historických slohů, a je přípustný jen ve výjimečných a zdůvodněných případech.

7.7.3 Ochrana vitrají

Vitraje různého způsobu provedení (z leptaných skel, vitraje skládané do olova dekorativní či figurální) tvoří typický uměleckořemeslný prvek pražské architektury od poslední třetiny 19. století a zaslouží proto šetrné zacházení, restaurátorský způsob obnovy a kvalitní výtvarné provedení v místech, kde vitraje již zanikly a bylo by je žádoucí obnovit. Je s podivem, že i v současné tržní společnosti, kdy vitraje, resp. vitrajové výplně mají nejen estetickou a kulturněhistorickou, ale i prokazatelnou hodnotu tržní, jsou z některých objektů odstraňovány. Například jen v jediném domovním bloku vymezeném ulicemi V Kolkovně, Dušní a Dlouhá na Starém Městě „zmizely“ od počátku 90. let vitraje ze schodišťových oken čtyř objektů, ačkoliv v každém případě byla dochována více než polovina výplní (ve třech případech je jejich osud neznámý, v jednom jsou deponovány pro restaurování). **Odstraňování dochovaných vitrají i jednotlivých vitrajových polí anebo poškozených výplní je zásadně nepřipustné.** Vitraje mohou být zásadně pouze restaurovány a restaurátorský doplňovány, ve zdůvodněných případech nahrazovány kopiemi, případně částečně nově dotvářeny.

7.8 Vnější výtahy

Zejména v rámci celoplošných adaptací obytných domů je dnes často navrhována vnější přístavba výtahového tělesa k fasádě. Jakkoliv takový zásah představuje zhodnocení nemovitosti a zvýšení komfortu uživatelů domu a má značný význam i pro občany staré či tělesně postižené, z hlediska památkové péče jde o výrazný zásah do architektury objektu, který musí být vždy bedlivě posuzován.

Zejména je třeba vyhodnotit, zda-li výtah nemůže vést vnitřním prostorem domu. To však neznamená, že takovému řešení by měla být dána ve všech případech přednost. (Otázkami vnitřního a vnějšího vedení výtahů se podrobněji zabývá metodický materiál navazující na „Koncepci...“ – „[Ochrana a obnova vnitřní struktury nemovitých kulturních památek a staveb na památkově chráněných územích](#)“).

Dále je třeba posoudit hodnotu a charakter vnitroblokové fasády a celého prostředí vnitrobloku. V prostředí vnitrobloku, které je slohově relativně homogenní, je žádoucí v případech, kdy objekt sám realizaci tohoto typu výtahu umožňuje, dávat spíše přednost obezdění výtahu či jiné formě jeho imitativní kapotáže. V takovém případě může výtahová šachta **ve výjimečných případech vést po stranách předstoupené hmoty s podestami**, pokud to umístění okenních otvorů a kompozice fasády dovoluje. **Umístování výtahu na její čelní stranu, které vede k zániku schodištních oken, je ovšem nevhodné a případě hodnotných schodišťových oken (častá, ba až typická jsou okna s vitrajemi) nepřipustné.** Ochrana schodišťových oken omezuje také možnost přistavění vnějších výtahů u objektů, kde je schodištní partie objektu v líci fasády, a to pouze na díla prokazatelně nízké hodnoty.

Ve většině případů je vhodnější výtahový prostor kapotovat a imitativním způsobem sjednotit s okolní fasádou. Vnější nekapotované výtahy nebo výtahy

jezdící v prosklených konstrukcích jsou přípustné jen ve zcela výjimečných případech.

Přístavba vnějších výtahů u nemovitých kulturních památek, staveb z období historických slohů a staveb s výrazně formovanou fasádou a všeobecně pak v prostředí rostlé historické zástavby je nepřipustná.

7.9 Technická a telekomunikační zařízení ve vnitroblocích

Do této kategorie zásahů patří do prostoru vnitrobloku často umístované prvky, které nemají charakter prvků architektonických, ale jsou spojeny s plněním různých technických a provozních funkcí současné společnosti. Jejich viditelné uplatnění nelze považovat jistě za plošně nepřipustné, i když v prostředí vnitrobloků v PPR je ve většině případů nežádoucí. Jejich nekultivované a k historickému prostředí bezohledné provedení ovšem v mnoha případech výrazně narušuje charakter historického prostředí. Do této skupiny zásahů patří:

7.9.1 Vyústění vzduchotechniky a dalších technických prvků vedená po fasádě

Vyústění vzduchotechniky vedená po fasádě (a mnohdy i viditelná ve střešní krajině) vznikají zpravidla u restauračních provozů, které nevyužívají pro vzduchotechnická potrubí existujících komínových těles, ale vedou je po dvorních fasádách. Tyto zásahy v řadě případů navíc nejsou ani prezentovány jako perfektně provedený technický prvek, jsou jen nedokonale natřeny, někdy bývají obaleny izolační vrstvou s kovovou fólií, která se olupuje, a působí tak doslova odpudivým dojmem. Při schvalování takovýchto zásahů je důležité bedlivě posoudit hodnotu a charakter dvorní fasády i prostředí celého vnitrobloku i podobu samotného technického prvku. Důvodem této bedlivé pozornosti je skutečnost, že tyto prvky **zásadně a vždy** narušují charakter historicky utvářeného prostředí. **V případě nemovitých kulturních památek, staveb z období historických slohů a staveb s výrazněji utvářenou dvorní fasádou je vedení těchto prvků po fasádách nepřipustné. Nepřipustná jsou rovněž jakákoliv nekapotovaná vedení s tepelnou izolací.**

7.9.2 Telekomunikační prvky

Telekomunikační prvky je žádoucí umísťovat především do pohledově neexponovaných poloh či do podkrovního prostoru, pokud to situace a charakter zařízení umožňují. To platí i pro televizní antény, jejichž uplatnění ve vnitrobloku je však již dnes stále méně významné, neboť se přechází na společné domovní antény. U nemovitých kulturních památek, staveb z období historických slohů a staveb s výrazněji formovanou dvorní fasádou je viditelné uplatnění těchto prvků krajně nežádoucí a dle hodnoty objektu až nepřipustné.

7.10 Umělecká a uměleckořemeslná díla

Četnost uměleckých a uměleckořemeslných děl spojených s fasádou je ve vnitroblocích všeobecně menší než v případě fasád uličních. Specifické výjimky tvoří, kromě cenných historických budov s částečně uzavřeným nádvořím a mnohdy se sochařskou výzdobou (paláce, rajské dvory klášterů), zejména křídla renesančních staveb (s pavlačemi) a vitraje ve schodišťových oknech historizující a eklektické architektury. Výtvarná a uměleckořemeslná díla jsou významnou součástí kulturněhistorických hodnot vnitroblokového prostředí a měla by být obnovována zásadně restaurátorskými postupy.

Z hlediska materiálu výtvarných a uměleckořemeslných děl zde nalezneme uplatnění zejména restaurování kamene, dřevěných prvků a vitrají.

7.10.1 Restaurování kamene

Části fasád orientované do vnitrobloku jsou zpravidla prostší, méně reprezentativní a obsahují méně kamenných prvků. To platí zvláště o objektech s tzv. fasádami celokamennými (viz „[Metodický materiál pro obnovu fasád...](#)“, kap. 5.1.2), kde je kamenný plášť orientován do uličního prostoru, zatímco nádvorní fasády jsou provedeny z omítek. Větší zastoupení kamenných prvků ve dvorních fasádách je víceméně omezeno na architekturu z období historických slohů (barokní paláce s fontánami, sloupy apod., domy s arkádovými pavlačemi, budovy klášterní). Pro obnovu sochařských, kamenosochařských a kamenických děl ve vnitroblocích platí metodika „[Péče o kamenné sochařské a stavební památky](#)“ (viz [Přehled metodických materiálů](#)) a zásady uvedené v „[Metodickém materiálu pro obnovu fasád...](#)“. Kamenné prvky a články dochované na nádvorních fasádách a v prostředí vnitrobloku vůbec jsou zpravidla natolik hodnotné, že si zaslouží konzervační a restaurátorskou obnovu.

7.10.2 Restaurování dřevěných prvků

Dřevěné prvky architektury ve vnitroblocích, zejména průjezdová vrata vedoucí na dvůr, vrata do dvora a hodnotná okna u architektury z období historických slohů jsou často vzhledem k letité neúdržbě ve špatném stavu a mnohdy byly nahrazeny prvky novými nebo nepřesnými replikami. **Je proto zásadně nežádoucí, aby ztráty této specifické složky památkového fondu nadále pokračovaly.** U hodnotných prvků z období historických slohů je žádoucí jejich obnova restaurátorskými postupy, pouze v případě, kdy to jejich fyzický stav již neumožňuje, je možné vytvářet jejich kopie.

7.10.3 Restaurování kovu

V prostředí vnitrobloku je lokalizována velmi významná část památkového fondu kovářských prací i kovoslévačských prací litinových, zejména pak pavlačových zábradlí či dělicích plotů. Při jejich obnově je optimální využívat především restaurátorských postupů a teprve v případech, kdy takovýto postup není

vzhledem k fyzickému stavu prvku možný, je třeba volit cestu kopií, případně replik.

7.10.4 Restaurování vitrají

Vitraje tvoří v zástavbě historizující a eklektické architektury, zejména neobarokní, a architektury secesní typický prvek fasád pražských vnitrobloků, který vyžaduje zvýšenou ochranu a obnovu restaurátorskými způsoby. Jakkoliv jsou vitraje jako umělecká díla určena pro interiérové vnímání z prostoru domovního schodiště, jsou vnímatelnou součástí vnitrobloku, a to nejen za tmy, ale i za denního světla.

Vitraje ve vnitroblocích jsou umístěny zpravidla v křídlech členěných otevíravých oken, které původně nebyly předsklívány a jsou vytvořeny různými technikami - především technikou leptání čirých skleněných tabulí či řidčeji vícevrstevnatých tabulí z tzv. přejímaných skel a technikou skládání skleněných střepů do olověných profilů. Kromě příslušných slohových rozlišení je z hlediska způsobu jejich restaurátorské obnovy a doplňování významná především technika jejich vytvoření (jediná výplň okenního křídla tabulí s výtvarně zpracovaným povrchem zejména technikou leptání, výplň složená ze skleněných střepů vsazovaných do olověného profilu) a kompozice výtvarného díla v okně (dekorativní rastrová „nekonečná“, dekorativní s bordurou a motivem, figurální - většinou též s přítomností dekorativních prvků).

Při restaurování a obnově vitrají je třeba přihlížet zejména k maximálně možnému zachování dochované hmotné substance díla a k jeho výtvarné celistvosti.

Obecně platí, že čím výtvarně hodnotnější, technologicky náročnější či vzorem originálnější dílo je, tím více je třeba usilovat o ochranu dochované hmotné substance. V případě většiny vitrají v památkovém fondu vnitrobloků ovšem platí, že výrazně poškozené (roztříštěné, částečně odlomené) střepy v olověné síti či leptané tabule, které by po svém restaurování nesly nezahladitelné stopy poškození, je vhodnější nahrazovat jejich kopií.

8. Korektivní obnova a redesign dvorních fasád

Třebaže při obnově dvorních fasád jako plnohodnotné součásti architektonických děl je žádoucí vycházet z podrobnějších zásad uvedených v předchozí kapitole, část tohoto fondu je poškozena zásahy socialistických obnov a malá, nikoliv však zanedbatelná část zástavby zahrnuje díla kulturněhistoricky i „architektonicky“ neplnohodnotná. Konečně, prostředí některých vnitrobloků charakterizuje i jistý potenciál pro změny, který není v rozporu s požadavky památkové péče.

V takovýchto případech je možné a někdy žádoucí uplatnění korektivní obnovy a redesignu jako strategií prezentace historické struktury. Tyto postupy jsou popsány v „*Metodickém materiálu pro obnovu fasád na územích památkových rezervací a památkových zón*“ v kapitole 2. a v následujících charakteristikách připomenuty.

- ❖ **Korektivní obnova:** Korektivní obnova je strategií prezentace zahrnující celkové či částečné odstranění nevhodných modernizačních prvků v pláštích budov, zejména těch vzniklých v čase socialistických regenerací, či doplnění prvků neodůvodněně odstraněných. Korektivní obnovou dílčích částí pláště je však též například odstraňování dnes již mnohdy fyzicky a morálně zdegradovaných akrylátových nátěrů a volba vhodnější nátěrové hmoty minerální, včetně přiměřené barevnosti.

Korektivní obnova je nápravou nevhodně provedených minulých děl obnovy, zatímco v dalším oddílu popisovaný redesign je novým ztvárněním uměleckohistoricky a esteticky pauperizovaných děl. Stav a podoba objektu před obnovou jsou považovány za nevhodné, odstraňované prvky nejsou chápány jako specifická kulturně historická vrstva, ale jako poškozující zásah. V prostředí vnitrobloků je to šířeji uplatnitelná strategie než v případě uličních fasád.

- ❖ **Redesign fasád:** Redesignem fasády rozumíme soudobé **dotvoření časem zcela znehodnocené starší podoby objektu**, k jejímuž původnímu stavu neexistuje dostatečná dokumentace, nebo není nezbytné provádět obnovu staršího stavu, či **dotvoření objektu nehodnotného**.

Současný stav je esteticky zcela nevyhovující, návrat k historické podobě není z hlediska hodnoty objektu či z hlediska kontextu okolní zástavby potřebný, nutný, anebo takovýto hodnotný minulý stav ani neexistoval. Redesign je soudobou tvůrčí transformací fasády nebo její části, která může v prostoru vnitrobloku nalézt uplatnění a v prostředí památkové rezervace by měla zhodnocovat kontext okolní zástavby.

8.1 Korektivní obnova

Předmětem korektivní obnovy se mohou stát především otlučené nádvorní fasády, případně takovéto fasády s nahrazenými původními okny. V mnoha

případech, zejména u historizujících domů z přelomu století se zachovala pouze korunní římsa, případně bosáž. Šambrány, lizény a jiné prvky architektonického traktování vytažené v omítce zanikly, fasády jsou často zcela holé, strohé. Obsahem korektivní obnovy je citlivé a pro prostředí vnitrobloku příznačné znovuvytvoreání takovýchto zaniklých prvků. V případě korektivní obnovy může představovat ovšem spornou otázku, zdali vůbec byla historizující fasáda takto zpracována, neboť fotodokumentace většinou schází a řada fasád byla navržena krajně jednoduše nebo z úsporných důvodů nebyl projekt v celém rozsahu realizován. V případě odstraněných prvků můžeme návrat k nim považovat za korektivní obnovu, v případě, kdy nikdy neexistovaly, za svého druhu historizující redesign.

Rozhodnutí pro korektivní obnovu je vázáno především na charakter a stav objektu a na prostředí vnitrobloku a musí být vždy individuálně posouzeno. Je obecně žádoucí, avšak obtížně vymahatelné.

8.2 Redesign nádvorních fasád

V souvislosti s postupným kultivováním zanedbaného prostředí pražských vnitrobloků může časem nabýt redesign nádvorních fasád na aktuálnosti. Proto je vhodné již v tomto materiálu poukázat na některé zde existující problémy a stanovit obecná pravidla, jimiž by se měly takovéto zásahy řídit.

Redesign je architektonickým zhodnocením stavby nebo její části (v tomto případě nádvorní fasády), která je esteticky nehodnotná a negativně ovlivňuje okolní prostředí. **Je proto přípustný pouze v těch případech, kdy lze prokazatelně fasádu považovat za nehodnotnou nebo když nebyla realizována v plné bohatosti, jak předpokládal projekt. Nestřídmé obohacování jednodušších fasád jako charakterotvorných partií díla a součástí vnitrobloku je nepřipustné.**

Bohatost architektonického projevu v PPR i složitost prostředí vnitrobloku neumožňují stanovit paušální pravidla. Významným limitem pro redesign je slohový charakter objektu. Z tohoto hlediska je vhodné památkový fond nádvorních fasád rozdělit na:

- a) fasády historismu a eklektismu,
- b) fasády z období historických slohů,
- c) ostatní fasády,

8.2.1 Fasády historismu a eklektismu

Pouze u asanační zástavby z přelomu 19. a 20. století je možné stanovit obecnější pravidla a připustit významnější uplatnění redesignu. Redesign je možné uplatnit pouze u staveb, které zcela postrádají prvky architektonické traktace štukové výzdoby a působí v prostředí vnitrobloku rušivě. Současná řešení je zásadně žádoucí omezit škálou možných materiálů a technologických postupů, v drtivé většině případů se jedná o prvky a práce zednické a

štukatérské. **Obkládání plechem, kovem či dřevěnými rastry je u této historické vrstvy fasád v PPR nepřijatelné.** Obecný požadavek na kontextuálnost řešení limituje i architektonicko-výtvarné pojetí takového zásahu, které musí být vždy individuálně posouzeno.

8.2.2 Fasády z období historických slohů

Uplatnění redesignu u této vrstvy památkového fondu je zásadně nežádoucí i v případě znehodnocených fasád. V tomto případě je třeba **dávat přednost korektivní obnově**, vedoucí k restituci stavu před nevhodnou obnovou.

8.2.3 Fasády ostatního slohového projevu

Každý zásah charakteru redesignu musí být vždy individuálně posouzen.

8.3 **Redesign drobných staveb**

Předmětem redesignu se kromě vlastních obytných budov mohou stát i drobné přízemní stavby, příznačné zejména pro vnitrobloky regulované (poasanační) zástavby z konce 19. a počátku 20. století, případně pozdější drobná užitková zástavba bez architektonické hodnoty v zástavbě starší. I když tyto stavby mnohdy nemají výraznou architektonickou hodnotu, jejich hodnota spočívá spíše v jejich existenci v hodnotném vnitroblokovém prostředí. Jejich redesign, spočívající zvláště ve vytvoření osvětlovacích otvorů, je v zásadě možný, musí však být vždy vzhledem k závažnému kontextu takovýchto staveb posouzen co do své kvality a architektonického výrazu ve vazbě na charakter prostředí. Zejména je třeba respektovat hierarchičnost dvorního (vnitroblokového prostředí) a nečinít z těchto staveb nepřiměřené tvarové dominanty.

9. Interiér vnitrobloku

9.1 Obecná charakteristika prostředí vnitrobloku

Svébytný úkol památkové ochrany vnitrobloku představuje ochrana tzv. interiéru vnitrobloků. Interiér vnitrobloku je pojem analogický tzv. uličnímu interiéru - zachycuje souhrn urbanistických a architektonických kvalit tohoto prostředí. Svým uspořádáním a v důsledku toho i požadavky památkové péče se však „oba interiéry“ zásadně liší, jak je patrné i z následujícího základního porovnání.

	<i>Uliční interiér</i>	<i>Interiér vnitrobloku</i>
A	kontinuální	nekontinuální
B	veřejný, exponovaný	klidný, intimní
C	dynamický, proměnlivý	relativně stabilní

A. Uliční prostor je veřejným kontinuálním prostorem, který „nekonečně“ prochází městem a jehož charakter se dle historického typu zástavby proměňuje (šíře ulic a chodníků, charakter veřejného osvětlení apod.). Interiér vnitrobloku je prostorem omezeným jediným vnitroblokem, zpravidla navíc vnitřně rozděleným, neprůchodným. I „paralelní síť ulic a průchodů“ v některých částech města je nutno chápat jako velmi podmíněné specifické kontinuum prostoru, přerušované uliční sítí.

B. Uliční prostor obecně je prostorem veřejným a značně exponovaným, otevřeným, i když obsahuje i klidnější, intimní místa (viz podrobněji [„Metodika přístupu k zásadám městského interiéru na územích památkových rezervací a památkových zón“](#)). Prostor vnitrobloku je relativně uzavřený, intimní.

C. Uliční interiér je velmi proměnlivý, dynamický (historické dlažby například se v něm ve významnější míře nedochovaly), prostředí vnitrobloku je relativně statické a konzervovalo značnou část historické substance složek, které vytvářejí jeho „interiér“.

Z uvedených charakteristik je zřejmé, že uliční interiér **směřuje ke sjednocování** (byť i on by měl sledovat typ zástavby a prostoru - viz [„Metodika přístupu k zásadám městského interiéru na územích památkových rezervací a památkových zón“](#)), a **k permanentní sebeobměně**, dané jeho exponovaností a opotřebením materiálu. Prostředí vnitrobloku by z hlediska památkové péče mělo být chráněno a obnovováno v principu **opačným způsobem - nesjednocováním, zachováváním různých anomálií a zvýšenou ochranou historické substance (například dláždění, které je zde ostatně v mnoha případech starší než v uličním prostoru)**.

Zásadně nežádoucí je přenášet do vnitrobloků takové prvky dopravní infrastruktury, které jednoznačně poškozují architektonická díla - například jde o

budování vjezdů do garáží v průjezdech a ve vstupních prostorech domů a v případě většiny vnitrobloků i budování rozlehlých garáží, které vede k navyšování terénu a likvidaci jeho historické konfigurace, v extrémním případě pak ke „zvednutí dvorů o podlaží“.

9.2 Dlažby a terénní kryt

Dlažby a terénní kryt ve vnitroblocích významně spoluvytvářejí charakter prostředí, jsou značně rozmanité a částečně kopírují typologii vnitroblokové zástavby. Úplný výčet možných, vhodných i nevhodných materiálů, způsobů pokládky i skladeb dlažby proto nelze v tomto materiálu podat. Dále popsané zásady však mohou být vodítkem při rozhodování ve většině případů.

V rostlé historické zástavbě a u historických domů se často vyskytuje špalíčková dlažba dřevěná v průjezdech a občas je dochována dlažba z kamenných desek, ploten nebo - většinou již přeložená a upravená - dlažba valounková. Plochy dvorků jsou však mnohdy pokryty betonem. **Současný stav uzavření povrchů dvorů a vnitroblokových prostorů betonem** v různých typech zástavby, který je výsledkem zejména úprav ze socialistické éry a pokrývá a uzavírá terén na poměrně rozsáhlých územích, **je nežádoucí z hlediska památkové péče i péče o životní prostředí**. Tyto neprodyšné či relativně neprodyšné betonové plochy negativně ovlivňují vlhkostní poměry staveb i mikroklima městského centra a měly by být nahrazeny vhodnějším zadlážděním, případně i plochami zeleně se zahradní úpravou v místech, kde je to vhodné.

Betonové plochy se vyskytují dnes rovněž u značné části zástavby **historizující** a eklektické, u staveb moderních dlažby keramické apod. Značná část hodnotné dlažby v socialistické éře zanikla nebo byla poškozena, případně byla nahrazena dlažbou méně vhodnou. Pouze u významných staveb a některých investičních akcí bylo užito dlažby kamenné - většinou řezané, která mnohdy nesplňovala dnešní představy památkové péče, nicméně má svou materiálovou a dobově podmíněnou hodnotu estetickou. Obnova vnitroblokových dlažeb využívajících jejich tradiční a hodnotné typy je proto dnes žádoucí a aktuální.

9.2.1 Ochrany hodná vrstva dláždění ve vnitroblocích a dláždění souvisejícího

9.2.1.1 *historická dlažba kamenná*

Ochrany hodná je historická dlažba kamenná z různých hornin (slivenecký mramor, žula, pískovec, křemene), pokud se zachovala jako zadláždění dvora, průjezdu nebo jejich části. Takovouto dlažbu je žádoucí v **plné míře zachovat, případně přeložit při zachování její skladby, a citlivě doplnit**. Zvláštní pozornost si zaslouží kamenná dlažba v průjezdech či vstupních prostorech domů, která je - mimo jiné - významná i pro celou památkovou prezentaci

nádvoří, a to zvláště v těch případech, kdy má vstup do něj podobu průjezdu, který není na dvorní straně uzavřen vraty.

9.2.1.2 *dlažba z dřevěných špalíčků*

Je typická zejména pro průjezdy domů a kryté části komunikací a **neměla by být nahrazována dlažbou z jiného materiálu**. V případě dožití je dnes možné ji relativně snadno nahradit dlažbou novou. Vhodné je přitom dodržet tvar kostek a jejich skladbu.

9.2.1.3 *dlažba ze slinutého střepu*

Keramická slinutá dlažba různé skladby a vzorů je příznačná zejména pro kryté komunikace pasáží, kde tvoří významnou součást jejich památkové hodnoty ([viz kap. 6.](#)), v exteriérech se významněji neuplatňuje.

9.2.2 Nové zadláždění plochy vnitrobloku (dvora, průjezdu)

Je žádoucí zejména v těch případech, kdy povrch vnitroblokové plochy tvoří beton nebo novější dlažba podřadné hodnoty. V takovém případě, zejména na historických parcelách, je nezbytné **prověřit, zdali v místě neexistuje starší a hodnotné zadláždění, které by bylo možné s užitím dochovaného a doplněného materiálu obnovit**.

Rozměrnější kostky a desky je třeba pokládat zásadně do pískového lože. Valounkovou dlažbu potom pokládat co nejhustěji a „neutopit ji“ v betonu. Nové zadláždění by se svým materiálem, tvarem kostek a způsobem skladby nemělo přibližovat zadláždění uličnímu. Výjimku lze učinit u rozlehlých průchozích dvorů, kde již byla mozaiková kostka dříve užitá.

Sjednocovat plochu dvora a průjezdu stejnou dlažbou, jako se tomu stalo například u domu čp. 612 v Dlouhé ulici na Starém Městě, je nevhodné, zadláždění musí respektovat vnější a vnitřní prostor.

9.2.2.1 *vhodné materiály dlažeb*

V prostředí historické zástavby je všeobecně vhodné uplatnění rozměrnějších, ručně štípaných kamenných desek a jejich položení do písku (pozitivním příkladem je třeba zadláždění dvora domu čp. 465 v Melantrichově ulici na Starém Městě).

V případě výrazněji architektonicky ztvárněných dvorů staveb z období historických slohů, zejména pak staveb palácových a klášterních, je nejvhodnější používat dlažby kamenné tradiční skladby, totéž platí u výstavných měšťanských domů. Na zadláždění dvora je možné použít v některých případech i štípaných kostek. Nejvhodnější jsou v takovém případě kostky čtvercového formátu, jejichž výskyt v zadláždění uličním je velmi nízký. Jejich použití je však nevhodné v průjezdech, kde je třeba dávat přednost dlažbě z kamenných desek anebo dlažbě špalíčkové.

V průjezdech domů z 19. a 20. století je možné užít dlažbu špalíčkovou, která je nejen historicky adekvátní, ale výrazně tlumí i otřesy od automobilů, pokud je vnitroblok využíván pro parkování. Obezřetně a promyšleně je možné v některých případech užít i mrazuvzdorné dlažby cihelné.

V případě ostatní zástavby je možné volit různé materiály dle charakteru budov a celkového kontextu, například keramické.

9.2.2.2 *nevhodné materiály dlažeb*

Obecně nevhodná pro celé prostředí PPR je **betonová dlažba zámková** a souvislá vzorovaná mozaiková dlažba chodníková, která stírá charakter zadláždění vnitrobloku a ulice. V prostředí rostlé historické zástavby (území typu „C“ v mapě „A1/b - Urbanistická struktura PPR“) a na parcelách nemovitých kulturních památek jsou tyto dlažby nepřijatelné. Rovněž volba dlažby keramické a dlažby z leštěného a řezaného kamene v historické zástavbě vhodná není.

9.3 Dělicí zdi a ploty

Dělicí zdi, zpravidla ve vnitrobloku oddělující jednotlivé parcely, se vyskytují ve všech typech blokové zástavby a měly by být v prostředí památkové rezervace zachovány. Jejich případné odstranění v rámci rozsáhlejší revitalizace vnitrobloku není v památkové rezervaci žádoucí a může být povoleno jen ve výjimečných a zdůvodněných případech. Dělicí zdi jsou většinou omítané, jejich náhrada jinak prezentovaným materiálem, například lícovou cihlou nebo jinou konstrukcí (například plotem), je nežádoucí a měla by být též povolována jen ve výjimečných a zdůvodněných případech. Takovými mohou být například revitalizační zásahy ve zpustlých zahradách ve vnitroblocích asanační zástavby, kde se cihelné zídky občas vyskytují.

Dělicí ploty kovářsky zpracované nebo litinové, příznačné zejména pro bloky asanační zástavby, jsou plnohodnotnou součástí památkového fondu a zasluhují náležitou péči a obnovu.

9.4 Zeleň

Vzrostlé stromy a zeleň v prostředí vnitrobloků vůbec dotvářejí charakter prostředí, jeho malebnost a jsou též významnou složkou životního prostředí, která si v městském centru zaslouží přísnou ochranu a jako součást chráněných hodnot podmiňuje i případné jednotlivé zásahy. Zejména ochrany hodné jsou tyto její formy:

9.4.1 Ochrany hodné formy zeleně

9.4.1.1 *historické zahrady*

Představují nejcennější součást památkového fondu zeleně ve vnitroblocích i významnou součást celoměstského fondu historické zeleně. „**Pražské parky a historické zahrady a jejich komplexy jsou neoddělitelnou součástí města, jeho urbanistické a estetické hodnoty a nemohou být redukovány či překryty jakoukoliv urbanistickou strukturou**“, konstatuje i „*Koncepce účinnější péče o památkový fond v hlavním městě Praze*“ v kapitole VI/A/b/12.

Ochrana a obnova historických a jinak hodnotných zahrad se řídí metodikou ochrany historické zeleně a do tématu zeleně ve vnitroblocích v užším slova smyslu nespadá, jakkoliv řada zahrad je součástí vnitroblokové struktury (Valdštejnská zahrada, Vojanovy sady a další malostranské zahrady).

9.4.1.2 solitérní zeleň

Vzrostlé stromy se vyskytují ve všech typech zástavby vnitrobloku a mnohdy tvoří jejich významný akcent. Vzrostlé stromy tvoří významnou součást životního prostředí, v řadě případů přispívají k přitažlivosti a malebnosti vnitroblokového prostředí, a zaslouží si proto ochranu a přiměřenou péči. Jejich odstraňování je zásadně nežádoucí.

9.4.1.3 zahrady ve vnitroblocích asanační zástavby

Tento typ zahradní úpravy, příznačný zejména pro oblast tzv. Vojtěšské čtvrti, charakterizují často různé výškové úrovně ploch, dělicí zdi, nezřídka provedené z lícových cihel nebo kvalitně zpracované kovové ploty kopírující hranice parcel. Jakkoliv jsou tyto formy vnitroblokové zeleně dodnes zanedbané až zpustlé a nesou stopy výrazného poškození dělicích prvků, vytvářejí velmi **malebné prostředí, které je žádoucí adekvátně obnovovat**. Zejména nevhodné je budování rozsáhlých garáží se zazeleněnými střechami, které nemohou nahradit zahrady budované přímo na terénu.

9.4.1.4 ostatní

Do této kategorie patří **drobné zahrádky v historické zástavbě** umístěné zpravidla na části plochy dvora, které jsou mnohdy reliktem drobné užitkové zahrady. Výrazně přispívají k malebnosti dotčených vnitroblokových prostorů a je žádoucí je zachovat. Ochrany hodná je rovněž **vzrostlá zeleň popínavá**, tvořící dnes svého druhu „historickou vrstvu“ u mnoha objektů.

9.4.2 Výsadba nové zeleně

Na většině území se jako možným a nejvhodnějším řešením (případně) potřeby vysazování zeleně jeví výsadba zeleně solitérní, kterou je zde možné v některých případech malebně komponovat. Zejména v prostředí rostlé historické zástavby je však v tomto případě třeba jisté obezřetnosti vzhledem například k dimenzím, do nichž některé druhy stromů dorůstají. Všeobecně málo nebo úplně

nevhodné je budování trávnickových ploch, pro něž v mnoha případech neposkytují jednotlivé dvory dosti smysluplného místa.

Zazeleňování teras je vázáno na hodnotu zástavby a v principu samozřejmě na plochostřešné objekty ve vnitroblokových prostorech. U nižších staveb vnitroblokových je možné a až na výjimečné případy i žádoucí. V případě **plochých střech vlastních obytných budov je zásahem ahistorickým**, který může výrazně a sporně ovlivnit charakter střešní krajiny, a **nelze jej** z hlediska památkové péče **doporučit**.

9.5 Obecná kultura údržby vnitroblokového prostředí

Obecná kultura údržby vnitroblokového prostředí je v mnoha případech dodnes velmi nízká a poškozuje a snižuje jeho hodnotu. Na dvorech se mnohdy hromadí odpadky z přeplněných popelnic, které se neuklízejí anebo se uklízejí s nedostatečnou frekvencí. Nezřídka se zde hromadí i odpad, který nelze vyvézt s popelnicemi a suť z adaptací uvnitř domů. V případě restauračních provozů je hygienicky závadný a esteticky mimořádně odpudivý zlovyk vylévat tuk použitý pro smažení do kanalizačních odtoků. Tato praxe po čase vede k zamaštění plochy dvora. Třebaže náprava tohoto stavu není v kompetenci orgánů památkové péče, je namístě na tento problém na tomto místě upozornit jako na negativní rys současného „takéužívání“ vnitroblokového prostoru.

Přehled metodických materiálů

Tento přehled uvádí metodické materiály, z nichž vycházela tato práce. Materiály obsahují bibliografii dalších návazných a doporučených textů:

- ❖ Pavel ŠŤASTNÝ: *Fasádní nátěrové hmoty k úpravě historických budov*, vydáno jako příloha časopisu Zprávy památkové péče, ročník 53, 1993, č.4, s. I-VIII.
- ❖ Petr MACEK: *Standardní nedestruktivní stavebně-historický průzkum*, vydáno jako příloha časopisu Zprávy památkové péče, ročník 57, 1997.
- ❖ Vojtěch LÁSKA, Alfréd SCHUBERT, Josef ŠTULC: *Péče o střechy historických budov*, vydáno jako příloha časopisu Zprávy památkové péče, ročník 57, 1997.
- ❖ Josef ŠTULC, Miloš SUCHOMEL, Ivana MAXOVÁ: *Péče o kamenné sochařské a stavební památky*, vydáno jako příloha časopisu Zprávy památkové péče, ročník 58, 1998.
- ❖ Jan SOKOL, Tomáš DURDÍK, Josef ŠTULC: *Ochrana, údržba a stavební úpravy zřícenin hradů*, vydáno jako příloha časopisu Zprávy památkové péče, ročník 58, 1998.
- ❖ Ondřej ŠEVCŮ, Jan VINAŘ, Marie PACÁKOVÁ: *Metodika ochrany dřeva*, vydáno jako příloha časopisu Zprávy památkové péče, ročník 60, 2000.
- ❖ Karel KUČA, Věra KUČOVÁ: *Principy památkového urbanismu*, vydáno jako příloha časopisu Zprávy památkové péče, ročník 60, 2000.
- ❖ *Ochrana historických měst v evropském a světovém kontextu* (texty mezinárodních chart a úmluv v oboru památkové péče). Český komitét ICOMOS, Praha 1993.
- ❖ Miloš SOLAŘ : *Půdní vestavby z pohledu památkové ochrany*. Stavba VII, 2000, č. 6, s. 48 - 49.
- ❖ Miloš SOLAŘ: *Klempířské detaily ve střechách*. Architekt XLVI, 2000, č. 9.
- ❖ MICHAEL ZACHAŘ: *Nástavby a půdní vestavby - modifikace horních partií domů*. Stavba VII, 2000, č. 6, s. 50 - 51.
- ❖ Václav GIRSA, Josef HOLEČEK: *Metodický materiál pro obnovu fasád na územích památkových rezervací a památkových zón*. OPP MHMP, Praha 2000.
- ❖ Josef HOLEČEK: *Metodika pro posuzování nástaveb, půdních vestaveb a ochranu střešní krajiny*. OPP MHMP, Praha 2000.
- ❖ Jan SEDLÁK: *Metodika přístupu k zásadám řešení městského interiéru na území památkových rezervací a památkových zón*. OPP MHMP. Praha 2000.
- ❖ *Zpráva o průběžném sledování památky zapsané na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO*. SÚPP, Praha 2000.
- ❖ *Koncepce účinnější péče o památkový fond v hlavním městě Praze*. OPP MHMP, Praha 2000.